

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

NAŠE LJUDSTVO JE TRDNO ODOLOČENO, DA S SVOJO DOSLEDNO BORBO PROTI NOVEMU IMPERIALIZMU IN NOVEMU FAŠIZMU RAZKRINKA VSO NEPOŠTENOST IGRO, S KATERO GA HOČEJO PONOVO ZASUŽNITI

LETNIK II.

DUNAJ, V PETEK 4. IV. 1947

ŠTEV. 20 (48)

NAŠA

★ VELIKA NOČ

Koroško vprašanje bo ostalo na dnevnem redu, dokler ne bo pravično rešeno

Iz govora maršala Tita pred Ljudsko skupščino

Na pragu pomladi smo, na začetku novega življenja Slovenske Koroške. Njeni davni rodovi, naši stari dedje, ki so danes samo še prst naše zemlje, so hrepneli po svobodi, ki jim jo je bil oropal tujec. Stoletja trpljenja in ponižanj s strani tujih fevdalcev in meščanske gospode so minevala v tihi, neenaki, toda neizprosni borbi. Pred ogromno organizirano silo imovitega in osvajačnega nemštva se je korakoma, braneč vsako ped zemlje, umaknil sredi prejšnjega stoletja slovenski narod na postojanke, ki jih ima še danes, zasedel je svoje bojne položaje, ki jih je uporno branil v avstro-ogrske monarhiji in v prvi republiki. Branil je te postojanke s svojo srčno krvjo v veliki domovinski vojni jugoslovanskih narodov, v dobi hitlerjevstva in brani te postojanke zlasti danes, ko gre za njegovo dokončno in resnično osvoboditev, za njegovo tisoč let staro pravdo, za njegov veliki trenutek vstajenja.

Tisoč Kalvarij smo že prešli koroški Slovenci, tisoč velikih petkov. Doživeli smo ne eno, temveč toliko različnih preganjanj, poniževanj, zapostavljanj, toliko različnih sužnosti, da je mogla samo velika vera koroških Slovencev v vstajenje obvarovati naš rod pred iztrebljenjem. Vrstili so se veliki petki, toda nikdar ni prišla Velika noč, niti po koncu prve svetovne vojne, ki je razbila hitlerjevo predhodnico in staro sovražno čelo vsega slovanskega — črnožolto monarhijo.

Tedaj je za trenutek zasijala svoboda, toda za trenutek. Mednarodna bratovščina za prekupevanje s svobodo malih narodov je oktobra 1920 vpriporila komedijo, ki je koroškim Slovincem odvzela pravico do združitve z jugoslovanskimi narodi. Za koroške Slovence se je pričela čudna doba vsakovrstnih »pravice«. Njihovo naličje se je svetlikalo v barvah demokracije in kulturne avtonomije, lice samo pa se je rogalo v brk osnovnim človeškim pravicam. Prva avstrijska republika je jemala koroškim Slovincem zvito in načrtno ped za pedjo zemlje, položaj za položajem. Že prva republika je trdno sklenila, da bo zbrisala Slovence s koroške zemlje.

Hitler naj bi bil začeto delo samo končal. Toda ko se je pričela vojna, ko so se nacistični tanki razlezli po vsej Evropi in je tudi »Vzhodna marka« kot »domovini vrnjena dežela« izdatno sodelovala pri triumfih fašistične sramote — po Varšavi, Beogradu, Kijevu in drugih mučeniških mestih — tedaj se je z drugimi jugoslovanskimi narodi, s slovenskim narodom dvignil tudi Spartak moderne dobe — koroški Slovenec.

Dvignil se je, ker je vedel, da pride njegova Velika noč. Po gozdovih in ječah, v izseljeništvu, v taboriščih so padali naši ljudje na Koroškem. V letih najhujše preizkušnje za ves svet smo se koroški Slovenci z orožjem postavili na tisto stran, ki dokončno nikdar ni mogla in ne more propasti — na stran pravice. V tej borbi smo zmagali in se osvobodili. Jugoslovanska armada je zasadila zastavo svobode na klasična tla slovenske zgodovine, na Gosposvetsko polje.

Toda sile, ki so trenutno bile moč-

Predsednik vlade FLRJ maršal Tito je pred obema domoma Ljudske skupščine Jugoslavije poročal o jugoslovanski zunanji politiki. V svojem govoru je potrdil, da jugoslovanska zunanja politika sloni na načelih utrjevanja miru in sodelovanja z vsemi državami.

Jugoslavija je, četudi s težkim srcem, podpisala mirovno pogodbo z Italijo. S tem je razbila naklepeštavilnih krogov, ki so upali, da Jugoslavija te pogodbe ne bo podpisala.

Maršal Tito je znova poudaril, da Jugoslavija zahteva slovenski del Koroške. Koroški Slovenci v Avstriji so se borili proti Hitlerjevemu režimu. Medtem pa so se Avstrijci naseljevali na ozemlju, s katerega je Hitler v času, ko je velik del Slovenije priključil k Nemčiji, pregnal, slovenski življ. Avstrijci so sodelovali v zločin- stvih, ki so jih Nemci počenjali v Ju-

goslaviji. Koroško vprašanje bo ostalo na dnevnem redu tako dolgo, dokler ne bo pravično rešeno.

Jugoslavija je bila v vojni skoraj najbolj uničena in oškodovana. Kljub temu pa jo zapadne države pri dodeljevanju povračila vojne škode zapostavljajo, četudi to nasprotuje sklepom konference v Potsdamu. Jugoslavija ne nasprotuje temu, če hočejo velesile Avstriji pomagati, vendar naj ji pomagajo na svoj račun, ne pa na račun Jugoslavije.

Določeni reakcionarni krogi trdijo, da je Jugoslavija satelit Sovjetske zveze. Jugoslavija ni satelitska država, koraka pa s Sovjetsko zvezo, ker ta nikogar ne ogroža, ker je edina velesila, ki ima razumevanje za Jugoslavijo in ker iz Moskve prihajajo besede miru, ne pa grožnje z atomsko bombo.

Ni krivda Jugoslavije, če se do danes še niso izboljšali odnosi z ZDA.

Poslabšanje odnosov z Grčijo ne pomeni poslabšanje odnosov z grškim ljudstvom, marveč z režinom, ki ga je proti volji ljudstva postavila tujina. Grčija je postala ognjišče, ki ogroža mir.

Maršal Tito je poudaril prijateljske pogodbe s Sovjetsko zvezo, Poljsko, Čehoslovaško in Albanijo in razveseljive uspehe gospodarskih sporazumov s Sovjetsko zvezo, Albanijo in Čehoslovaško.

Jugoslovanska zunanja trgovina se je v prvih treh mesecih tega leta povečala v primeri z letom 1945 za 700 odstotkov. Krepitev zunanje trgovine je potrebna, da se bodo lahko uvažali stroji, ki so velikega pomena za elektrifikacijo in industrializacijo Jugoslavije. Četudi bo petletni plan zahteval od jugoslovanskega ljudstva v začetku nekatere omejitve, bo izvedba tega plana narodom Jugoslavije vendar prinesla bogastvo in blagostanje.

Poslavljam se od padlih junakov s ponosno dvignjeno glavo in s stisnjenimi pestmi

Svečan prekop treh padlih partizanov v Kotmari vasi

V nedeljo popoldne je bil v Kotmari vasi svečan prekop treh partizanskih borcev. Ljudstvo iz Kotmare vasi in okolice se je zbralo v velikem številu, da počasti tiste, ki so padli v boju proti fašizmu za osvoboditev Slovenske Koroške. Veliko število vencev s posvetili, trobojnicami in znaki OF je spremljalo pogrebni sprevod. Krste so bile ovite z jugoslovansko zastavo, ki je vodila partizane v težki borbi proti nacizmu. Nad grobom pa je bila razvita jugoslovanska zastava skupno z zastavami vseh zavezniških držav. Pokopa so se udeležili člani POOF-a za Slovensko Koroško dr. Mirt Zwitter, Franc Primožič — Marko, Urh Olipic ter predstavniki Jugoslovanske armade. Cerkveni obred je opravil g. dekan Košir, ki se je ob odprtem grobu toplo poslovil od neznanih junakov. Med drugim je dejal:

„Ne vemo vaših imen, dragi junaški boj-jevniki, toda vemo, da ste se nesebično borili za našo svobodo. Zato je bilo vaše trpljenje naše trpljenje, vaše hrepenenje naše krepenenje, vaši cilji naši cilji in vaša bor-

ba — borba nas vseh za to našo zemljo, v kateri hoste sedaj počivali.“

Nato je spregovoril padlim junakom v imenu partizanskih bojnih tovarišev član POOF-a Franc Primožič — Marko. V kratkih poslovnih besedah je obljubil vsem žrtvam, padlim v borbi za svobodo, da bodo vsi, ki so se nekoč borili z njimi skupaj proti nacizmu. Zato nas ne straši, če danes bo izruvan tudi novi nacizem, ki danes straši in napada slovenske antifašiste na Koroškem. Podčrtal je velik delež koroških partizanov v borbi vseh svobodoljubnih sil za zmago pravice in izjavil:

„Zato se poslavljam od vas, nepoznani padli junaki, s ponosno dvignjeno glavo in stisnjenimi pestmi. Zato nas ne straši, da danes zapirajo naše bojne tovariše zaradi zastave, pod katero smo se skupno borili proti nacizmu. Zato nas ne straši, če danes spet napadajo fašistični elementi koroške Slovence. Cvrsto bomo vztrajali v izpolnjevanju velike oporoke pod geslom, ki nas je vedno vodilo v borbi: Smrt fašizmu — svoboda narodu!“

Kot predstavnik Jugoslovanske armade je padlim partizanskim borcem spregovoril major Milanič, ki je v kratkih besedah obljubil padlim tovarišem, da borci Jugoslovanske armade nikdar ne bodo pozabili velikih ciljev slavne osvobodilne borbe pod vodstvom maršala Tita in da bodo izpolnili oporoko vseh, ki so za te cilje dali svoje življenje.

Svečanostim sta prisostvovala tudi član Okrajnega odbora OF Celovec Pitschek in predstavnik avstrijskih antifašistov, deželni poslanec Kazianka, ki je obljubil padlim slovenskim partizanom, da bodo vsi resnični avstrijski demokrati vztrajali skupno s slovenskimi antifašisti v borbi proti novemu nacističnemu nasilju, ki vstaja na Koroškem.

Pevski zbor je odpel dve žalostinki. Pogreb se je izvršil z dostojno svečanostjo in je pokazal, s kakšno globoko hvaležnostjo se poslavlja naše ljudstvo od junakov, ki so padli za njegovo osvoboditev, in kako je trdno odločeno, da se bori tudi proti vsem pojavom novega fašizma. Globokega vtisa svečanosti ni moglo zmanjšati dejstvo, da so bili nacistični elementi že ponoči na delu, da so nasuli po cesti žeblje in razobesili nekaj izzivalnih parol ter da so na vseh dohodih čakali antifašiste, ki so bili na poti v Kotmaro vas, ter jim grozili

Jugoslovanska delegacija odpotovala v Moskvo

Jugoslovanska delegacija, ki bo svetu zunanjih ministrov obrazložila stališče vlade FLRJ do avstrijske mirovne pogodbe, je odpotovala v Moskvo. Delegacija, ki jo vodi podpredsednik vlade Edvard Kardelj, sestavljajo zunanji minister Stanoje Simič in opolnomočeni ministri dr. Jože Vilfan, Milan Bartoš in Mladen Iveković. Delegacijo spremljajo svetovalci, izvedenci in pomožno osebje.

danes na svetu sodniki, ki obsojajo borce za svobodo, da jih obsojajo zato, ker nosijo zastavo Združenih narodov.

Za kulisami imperializma je bilo skovanih že mnogo zarot proti svobodi in pravicam malih narodov in tudi proti pravicam in svobodi nas koroških Slovencev. Danes se v tej mračni kovnici zbirajo samo še tisti, ki so že zapisani gotovi smrti. Naj jim bo ime tako ali tako, koroški Slovenci vemo, da njihovi načrti ne morejo in ne bodo uspeli. Pred nami je sicer še borba, toda tem bolj zanesljivo tudi naša svoboda. Po tisočih velikih petkih korakamo zdaj koroški Slovenci v novo dobo svoje zgodovine. Pred nami je — naša Velika noč.

Tudi to krivico bomo premagali

Britansko vojaško sodišče je obsodilo predstavnike OF zaradi nošenja jugoslov. zastave

Pred britanskim vojaškim sodiščem v Velikovcu je bila 27. marca tega leta končana razprava proti desetim aktivistom Osvobodilne fronte zaradi dogodka v Železni Kapli 16. marca tega leta, ko so nacistični provokatorji dejansko napadli slovenske antifašiste. Istočasno s funkcionarji OF so bili postavljeni pred sodišče štirje nacisti, napadalci Jerlich, Lamprecht, Karnitschnig in Mochar.

Takoj ob pričetku razprave je sekretar POOF-a Karl Prušnik — Gašper protestiral v imenu vseh obtoženih funkcionarjev OF proti temu, da so on in ostali tovariši postavljeni pred sodišče skupno z SS-ovci in SA-jevci — napadalci. Vsi trije člani POOF-a so v znak protesta zapustili dvorano, nakar so bili takoj aretirani in odvedeni v zapor.

Razprava se je pričela z zasliševanjem štirih tako imenovanih „domovini zvestih“ Korošcev. Obtoženi Jerlich, bivši član SA, znan nasilnež, je priznal, da se je z Mocharjem, bivšim prostovoljcem v SS-diviziji „Hermann Göring“ in še z nekaterimi drugimi dogovorili vnaprej, da bodo izkoristili priložnost in obračunali s funkcionarjem OF Rutarjem Francem, predsednikom prosvetnega društva v Železni Kapli, kar so pozneje v resnici izvedli. Sodišče ni prav nič poizvedovalo o drugih pripravah za napad na antifašiste in ostalih udeleženceh ter o delu nacistične „Wurffkommande“, ki so organizirali fašistično provokacijo v Železni Kapli. Sodišče je celo izjavilo, da so obtoženi Lamprecht, Karnitschnig in Mochar napravili dober vtis na sodnika in so bili vsi trije oproščeni. Samo Jerlich, ki je znan po tem, da je dejansko napadel dopisnika TASS-a, je bil obsojen na štiri mesece zapora.

Vso krivdo pa je sodišče v glavnem zvrnilo na slovenske antifašiste. Sekretar OF za okraj Velikovec Franc Košutnik je bil obtožen, da se ni držal opozorila okrajnega glavarstva, ki je prepovedalo nošenje jugoslovanske zastave. Bil je obsojen na tri mesece zapora pogojno in 350 šilingov denarne kazni.

Nato je bil poklican pred sodnika Miha Riegla — Peter, član POOF-a za Slovensko Koroško. Bil je obtožen, da je vodil povorko, v kateri je bila razvita prepovedana zastava in da se ni pokoraval pozivu namestnika okrajnega glavarja dr. Mayrhoferja, da odstrani jugoslovansko zastavo. Kot priče so proti njemu nastopili: dr. Mayrhofer, komandant okrajne žandarmerije Franc Oschadnik in Adolf Pichler. Obtoženi predstavnik OF Miha Riegl je v svojih izjavah razkrinkaval priče, pa tudi sam proces. Na njegovo vprašanje je moral orožniški komandant Oschadnik priznati, da je bil vsa leta kot orožnik v službi nacizma in to celo v Jugoslaviji na Jesenicah in v Kranju. Poleg tega je Oschadnik izjavil, da mu ni ničesar znanega o obstoju ilegalne nacistične „Wurffkommande“ in da ne razume slovenskega jezika.

„Kako morete vi, ki ste sedem let kot orožnik služili Hitlerju, nastopati danes pred zavezniškim sodiščem kot priča proti partizanskemu borcu,“ ga je vprašal obtoženec.

Tudi druga priča — Adolf Pichler, orožnik iz Grebinja, je moral na vprašanje obtoženca Riegla priznati, da je bil od l. 1942 član NSDAP, da je bil v času okupacije orožnik v Jugoslaviji, da je sodeloval celo pri izseljevanju slovenskih družin ter da je opravljal razne naloge gestapa. V nadaljnjih izjavah je obtoženi funkcionar OF Miha Riegl izjavil, da ni upošteval poziva dr. Mayrhoferja zato, ker mu je poznano, da je bilo poleti leta 1946 s preiskavo dokazano, da je bil dr. Mayrhofer NS-Führungsoffizier. Nato je prikazal sodišču dogodek v Železni Kapli — napad nacističnih skupin na slovenske antifašiste, ki bi ga žandarmerija lahko preprečila. Dejal je:

„Nikakor nisem smatral za prepovedano zastavo, pod katero smo se koroški Slovenci borili na strani zaveznikov. Razen tega je obtožba zaradi nošenja slovenske zastave proti posameznikom neosnovana. Tu je kvečjemu mogoče govoriti o odgovornosti celotne Osvobodilne fronte.“

Končno je Miha Riegl izjavil: „Prepričan sem, da bi ne prišlo do nikakih spopadov, če bi bila resnično izvedena denacifikacija na Koroškem, ker sem uverjen, da bi resnični demokrati zastave za-

vezniške države ne mogli smatrati za provokacijo.“

Odločne in jasne besede Mihe Riegla so dejansko postavile na zatožni klop tiste, ki so nastopili proti njemu in pokazale, kakšno vlogo igrajo tisti, ki namesto nacistov sodijo — slovenske antifašiste. Sodišče je tudi njega proglasilo za krivega v dveh točkah: 1. zaradi udeležbe na čelu povorke in 2. ker je stopal v skupini, ki je nosila prepovedano zastavo. Obsojen je bil na mesec dni zapora in 200 šilingov denarne kazni.

Sekretar POOF-a Karl Prušnik — Gašper je med drugim izjavil:

„Kakor smo koroški Slovenci ostali zvesti svojim idealom, tako ostajamo zvesti tudi svojim zastavam, pod katerimi smo se borili za veliki cilj osvoboditve. Naša dolžnost je in neoporečna pravica, da prihajamo s temi zastavami tudi na naša zborovanja.“ Po tej izjavi ga je sodnik prekinil in ga spoznal za krivega. Bil je obsojen na štiri mesece zapora in 150 šilingov denarne kazni. Njegova obsodba se opira na očitke, da je pozival ljudi, naj nosijo nedovoljene — to je jugoslovanske in slovenske zastave.

Nadalje je bila obsojena sekretarka Pokrajinskega odbora Zveze mladine za Slovensko Koroško, partizanka Anica Šporn — Vida pogojno na dva meseca, Ročnik Marija na 1 mesec zapora, Janez Wutte pogojno na tri mesece in 250 šilingov denarne kazni, Franc Schwarz na 6 tednov zapora, Anton Golob na 14 dni zapora in 150 šilingov denarne kazni.

PROTEST POOF-a

Ze 27. marca je Pokrajinski odbor OF protestiral pri britanski civilni upravi v Celovcu, da so bili postavljeni pred sodišče člani Osvobodilne fronte in borci proti fašizmu hkrati s provokatorji izgrediv v

PREISKOVALNA KOMISIJA VARNOSTNEGA SVETA V SOFIJI

Preiskovalna komisija Varnostnega sveta je zapustila Grčijo in prišla v Sofijo. Na prvem sestanku komisije v Sofiji so razpravljali o pismu, ki ga je poslal ameriški delegat Etheridge predstavnikom Jugoslavije, Bolgarije, Albanije in Grčije. V tem pismu zahteva Etheridge od predstavnikov pojasnilo v zvezi z grško obtožbo, da hočejo Jugoslavijo, Bolgarijo in Albanijo priključiti Egejsko Makedonijo k Jugoslaviji.

Sovjetski predstavnik Lavrišev je izjavil, da so o makedonskem vprašanju kot teritorialnem problemu razpravljali na mirovni konferenci v Parizu in da zaradi tega to vprašanje ne spada v delokrog preiskovalne komisije.

Nato je komisija pričela zasliševati priče. Zaradi omejenega časa je komisija sklenila, da bo zaslišala samo 15 od 85 prič, ki so jih predlagale bolgarske oblasti. Prva priča, Dimitar Ikonov, za katerega je rečeno v beli knjigi grške vlade, da je „na lastne oči videl grške partizane v Bolgariji, da gotovo ve, da grški partizani hodijo iz Bolgarije v Jugoslavijo in obratno in da bolgarske oblasti z orožjem in hrano podpirajo partizane“, je izjavil, da je vse, kar je v beli knjigi navedeno, gola laž. Ikonov je dejal, da so ga monarhofašisti vprašali, če bi lahko šefu bolgarske opozicije Nikolai Petkovu posređoval vesti.

Druga priča, Tsandafilis Stefanos, vojak monarhofašistične vojske, ki je pobegnil v Bolgarijo, je prav tako potrdil, da nikdar ni videl, da bi grški partizani prešli na bolgarsko ozemlje.

Tudi izjave ostalih zaslišanih prič so potrdile, da so vse obtožbe grške vlade neosnovane in zlobne.

AVSTRIJSKA NARODNA BANKA DELI IZ JUGOSLOVANSKEGA NARODNEGA PREMOŽENJA PODPORO VOJNIM ZLOČINCEM

Pod naslovom „Avstrijska narodna banka daje vojnim zločincem denar iz jugoslovanskega narodnega premoženja“ piše beograjska „Borba“ med drugim:

„Avstrijska narodna banka je brez vprašanja izplačala Adolfu Westenu 397.276 šilingov na račun jugoslovanske „Kranjske industrijske družbe“ na Jesenicah. Adolf Westen je član nacistične stranke od leta 1935. On in njegov brat Avgust sta kot privilegirana industrijalca nakopičila pred

Železni Kapli, z bivšimi SS-ovci in SA-jevci.

V drugi protestni noti izjavlja OF kot predstavnica koroških Slovencev, da „sma tra nošenje tistih zastav, pod katerimi so se koroški Slovenci v oboroženi borbi proti fašizmu borili na strani zaveznikov, kot osnovno pravico slovenskega naroda na Koroškem. Te pravice narodu ne more nihče jemati. Še manj pa je mogoče koga kaznovati zaradi nošenja teh zastav.“

Pokrajinski odbor OF za Slovensko Koroško je naslovil tudi na Medzavezniški kontrolni svet za Avstrijo oster protest zaradi sodnega postopka pred britanskim vojaškim sodiščem v zvezi z dogodki v Železni Kapli.

SE ENA RAZPRAVA PROTI SLOVENSKIM MLADINCEM

Naslednji dan je bila tudi v Celovcu pred britanskim vojaškim sodiščem razprava proti slovenskim mladincem, ki so javno nosili slovensko zastavo. Čeprav je bilo jasno, da je pravica na njihovi strani in da so njihovi ugovori polno upravičeni, je bil, sodišče obsodilo Matevž Omoto na mesec dni zapora pogojno in 50 šilingov den. kazni, mladoletno Miro Schweigerjevo, ki hodi še v šolo, pa na mesec dni zapora pogojno in 10 šilingov den. kazni.

Na isti razpravi je bil obsojen Matevž Krasnik zaradi nameščanja slovenskih napisov v Borovljah na 7 dni zapora, medtem ko je bila Marica Riličeva zaradi pomanjkanja dokazov oproščena.

Slovensko koroško ljudstvo s svetim ogorčenjem opazuje, kako današnji oblastniki s svojim pristranskim in krivičnim ravnanjem načrtno vzgajajo novi fašizem in sramotno izdajajo visoke cilje, za katere so prelivali najboljši sinovi kri v skupni borbi proti fašizmu.

vojno milijone, organizirala peto kolono, organizirala streljanje slovenskih talcev, deportacije in internacije in hotela v zasedeni Sloveniji raznaroditi slovensko ljudstvo. Zaradi teh zločinov sta bila proglašena za vojna zločince in kot taka jih je registrirala Mednarodna komisija za vojne zločince v Londonu. Jugoslovanska vlada je zahtevala njuno izročitev.

Namesto da bi odgovarjala za svoje zločine, pa Avgust in Adolf Westen ne uživata v Avstriji samo zaščite in gostoljubja, temveč tudi ogromno denarno pomoč na račun jugoslovanskega narodnega premoženja.

V tem primeru je Avstrijska narodna banka ukrepala kot nezakonit lastnik jugoslovanskega narodnega premoženja in se je brez vsake pravice vmešala v zasebnopravne odnose med jugoslovansko državo in privatno osebo. Zaradi tega mora Avstrijska narodna banka za to odgovarjati. Poleg pravne odgovornosti pa je tu tudi politična odgovornost ne samo Avstrijske narodne banke, temveč vseh, ki jo podpirajo. Avstrijska vlada bo dokazala, da ni vmešana v to zadevo, če bo takoj uvedla preiskavo o postopku Avstrijske narodne banke in če bo zaprla Avgusta in Adolfa Westena. Protipravno izplačilo vojnim zločincem iz jugoslovanskega narodnega premoženja odkriva nacistični duh, ki vlada v direkciji Avstrijske narodne banke. Ta duh škoduje Avstriji in odnosom med dvema državama.“

LUŽIŠKI SRBI SE ZAHVALJUJEJO MARŠALU TITU

Predsednik narodnega sveta Lužičkih Srbov Jan Čiž je poslal maršalu Josipu Brozu Titu zahvalno brzojavko za podporo, ki jo je delegacija vlade FLRJ nudila Lužičkim Srbom na konferenci opolnomočencev v Londonu. „Naš narod se Vam, slavni maršal Tito, in vaši vladi zahvaljuje za vso skrb in pomoč. Prosimo Vas, da še nadalje branite našo pravično stvar, da bomo tudi mi dobili svobodo in enakopravnost z ostalimi svobodnimi, demokratičnimi ljudstvi, na strani bratskih slovanskih narodov.“

VELIKE DEMONSTRACIJE PROTI LAKOTI V PORURJU

Več ko sto tisoč mož, žena in otrok je demonstriralo v Düsseldorfu proti lakoti. Demonstranti so nosili napise „Brez hrane — brez dela“ in „Ne izstradajte naših otrok!“

Množica je prevračala britanske vojne avtomobile; tiste, v katerih so bili angleški novinarji, pa je obmetavala s kamenjem. Z enodnevno splošno stavko, ki so jo objavili sindikati, je bil ukinjen celoten promet in zaprte vse tvornice. Po koncu demonstracij je delegacija delavcev predala komandantu mesta resolucijo, ki pravi, da so delavci in nameščenci na koncu svojih moči in da potrebujejo takojšnjo pomoč. To so bile največje demonstracije po vojni.

POLITIČNE VESTI

Ukrajinski fašisti so zavrato ubili namestnika poljskega vojnega ministra generalnega polkovnika Karla Swierczewskega.

Francosko vrhovno sodišče je admiralu Jeana Delabordea, bivšega komandanta francoskega brodograjskega podjetja v Toulonu obsodilo na smrt zaradi sodelovanja s sovražnikom in izdajstva domovine.

Vojno sodišče v Kantonu je obsodilo na smrt generalmajora Tanako, poveljnika japonske ekspedicijske vojske na jugu Kitajske. Uro po izreku obsodbe je bil že ustreljen.

Delavci v Milanu so zapustili tovarne in demonstrirali proti neoviranemu delovanju fašistov.

V procesu proti izdajalcem slovaškega ljudstva Tisu, Machi in Durčanskemu je zahteval državni tožilec za vse obtožence smrtno kazen.

V zaporih mesta Asuncion so zverinsko ubili Timothea Ojeda, voditelja Komunistične partije Paragvaja in generalnega tajnika združenja paragvajskih delavcev.

Od objave amnestije se je 17.000 članov podtalnih terorističnih organizacij predalo poljskim oblastem.

Italijanska policija je v rimskem samostanu sv. Hieronima odkrila skupino jugoslovanskih izdajalcev, ki so se tu skrivali že od poletja 1945.

Z dovoljenjem brazilske oblasti so znani italijanski fašisti pobegnili v Brazilijo.

V Kladnu se je začel proces proti gestapovskim agentom, ki so uničili češko vas Lidice.

Senator demokratske stranke Johnson je zahteval v ameriškem senatu, da se v Grčiji in Turčiji izvedejo nove, demokratske volitve.

Samo v mestu New Yorku se je v zadnjih štirih mesecih zvišalo število brezposelnih za pol milijona.

V Illinoisu (ZDA) je o priliki eksplozije v rudniku izgubilo življenje 114 rudarjev.

Drobne novice

Delo pri gradnji hidrocentrale na Mariborskem otoku se pozimi ni ustavilo. To bo ena največjih hidrocentral v Jugoslaviji. V prvih letošnjih mesecih so delavci odkopali nadaljnjih 1000 kubikov zemlje in skalovja, zgradili nekaj opazev in zabetonirali okrog 1200 kubičnih metrov.

Kamnosestvo v Dalmaciji je znana obrt in sega še v čase starih Rimljanov. Vse monumentalne palače in druga veličastna poslopja v dalmatinskih mestih, tako tudi Dioklecijanova palača v Splitu, so zgrajene iz dalmatinskega kamna. Nedavno je bilo v Dalmaciji ustanovljeno državno podjetje „Brač“. S tem so dani pogoji za še večji razcvet kamnoseštva v Dalmaciji, saj bodo odslej kamnolome izkoriščali s stroji in na industrijski način.

Obnova velikih parnikov v Jadranskim ladjedelnicah na Sušaku dobro napreduje. Za obnovo parnika „Neretva“ so porabili 18 vagonov železa in deset vagonov lesa. Kmalu bosta opravljena tudi parnika „Triglav“ in „Prenje“.

Potopljene predmete dvigajo iz Drave. Na begu iz Jugoslavije so hitlerjevci potopili v Dravi okrog 20 ladij in vlačilcev, največ na področju osižeškega pristanišča, kjer je zaradi tega zelo ovirana plovba. Lani so dvignili konstrukcijo voznega mostu, ki je tehtala 240.000 ton. Letos bodo začeli dvigati potopljene ladje in železne mostovne konstrukcije v več krajih.

Obnova zdravilnih vrelcev v Bosni in Hercegovini. Obe deželi sta silno bogati ne samo na rudah, marveč tudi na rudninskih vodah. Tam je veliko toplih zdravilnih vrelcev. Zdaj bodo zamenjali stare naprave, ki niso več uporabne, tako bo zmogljivost vrelcev povečana. Najpomembnejši vrelci: Crni Guber, ki vsebuje arzen in železo, je po zdravilni vrednosti in učinkovitosti eden najznamenitejših v Evropi.

Današnje naloge ljudske prosvete

(S prvega kongresa Ljudske prosvete Slovenije)

V nedeljo 23. marca je zasedal v Ljubljani I. kongres Ljudske prosvete Slovenije. Zbrali so se predstavniki vseh slovenskih kulturnih in drugih množičnih organizacij in ustanov. Kongresa so se udeležili tudi zastopniki drugih jugoslovanskih republik, zlasti pa vidne osebnosti političnega in kulturnega življenja LR Slovenije, več slovenskih ministrov s prosvetnim ministrom Lidijsko Sentjurčev, predsednik Akademije znanosti in umetnosti Slovenije dr. Fr. Kidrič, rektor univerze v Ljubljani, zastopniki Akademij za glasbo, upodabljačo in igralsko umetnost, zastopniki Fizičnega zveze in delegati iz vseh krajev, tudi iz Julijske krajine.

Predsednik začasnega odbora Ljudske prosvete, pisatelj Prežihov Voranc — Kuhar je otvoril kongres in dejal:

„Dve leti je poteklo od tega, kar je slovenski narod pod vodstvom OF pognal okupatorja s svoje zemlje. Takoj po osvoboditvi je vzplamtelo med slovenskim ljudstvom še nevideno kulturno in prosvetno življenje, čigar žarišča so postale nove množične organizacije. Naše ljudstvo je pomodelo s starimi, preživljenimi oblikami in načini prosvetnega dela. Naše ljudstvo je stopilo na novo pot svojega lastnega kulturnega življenja.

Slovenski narod ima na kulturnem in prosvetnem polju bogato tradicijo. Vse napredno in dobro iz naše preteklosti je ljudstvo preneslo v novo dobo, a zavrglo vse, kar se je preživelo in kar je bilo kvarno ter vsiljeno. Najlepša tradicija iz naše preteklosti je hrepenenje našega ljudstva po izobrazbi, po lepoti, po plemenitosti in dobroti. To tradicijo nadaljuje danes slovensko ljudstvo v tovarnah in po vaseh, ko postaja kovač svoje lastne usode v svoji državi.“

Nato je kongres izvolil častno in delovno predsedstvo. Po pozdravu zastopnika Komiteja za šolo in znanost pri vladi FLRJ je spregovorila

MINISTER ZA PROSVETO LIDIJA SENTJURČ

O pomenu in nalogah kongresa. Naglasila je, da pomeni velikanski uspeh dosedanje ga kulturno - prosvetnega dela v Sloveniji že samo dejstvo, da je množica delegatov na kongres prišla od krampov in motik, od srpov in iz tovarn ter prevzela organizacijo prosvetnega dela. Država se zdaj pripravlja za izvedbo petletnega plana. Naloga kulturno-prosvetnih delavcev je ustvarjati ljudi, ki bodo sposobni izvesti to bitko, ljudi dvignjenega čela in jasnih oči. Naloge kongresa so na eni strani v tem, da razširi znanje, poglobi idejno obzorje ter dvigne politično in človeško zavest slovenskega ljudstva, na drugi strani pa, da ustvari lepše, plodno in vrednejše življenje. Kongres mora dati smernice za bodoče delo v času izgradnje petletnega načrta, za izgradnjo nove družbe, kjer bomo mi in naši otroci našli srečno življenje,“ je poudarila Lidijska Sentjurc.

Slavnostni del kongresa je bil končan s pozdravi zastopnikov jugoslovanskih republik, zastopnika kulturnih delavcev Julijske krajine, Enotnih sindikatov, LMS, AFŽ, Fizičnega zveze, zastopnika kulturnih delavcev Slovenije Mateja Bora in zastopnika Kmečke komisije Lada Kozaka.

Popoldne je kongres nadaljeval svoje delo. Obširno poročilo je podal tajnik Ljudske prosvete Uroš Kraigher (izvleček iz njegovega poročila objavljamo na 10. strani). Za njim je sledila razprava, v kateri je 45 kulturno-prosvetnih delavcev in delavk podalo sliko kulturno - prosvetnega dela v posameznih krajih in okrajih.

V ponedeljek je prvi govoril Franc Kidrič o današnjih nalogah ljudske prosvete ter med drugim dejal:

KAKŠNA JE BILA NEKDANJA PROSVETA?

Nekdanja prosveta je bila, zlasti na vasi, precej reakcionarna in je imela močan vpliv. Najbolj značilno zanjo je bilo pri-zadevanje, da obide sleherno, dnevno, življenjsko problematiko vasi; šla je za tem, da ljudstvo poceni zabava in ga z vražami

in bajkami drži v nevednosti. Da reakcija to v celoti ni uspelo, je jasen dokaz zmagovito narodno-osvobodilno gibanje. Na drugi strani je treba vedeti, da so ostali in podzvestno naprej delujejo vplivi take protiljudske prosvete. Kapitalistična družba je imela interes na tem, da uspava množice z raznimi nevažnimi predavanji in različnimi kulturno - umetniškimi prireditvami nepolitičnega značaja. Ta pojav pri nas še srečujemo. Se imamo preveč slabih predavanj. Se vedno je preveč razširjeno mnenje, da je za ljudstvo na današnji stopnji ljudske kulture vse dobro. Res je, da je nam vsem še treba dosti znanja, prav zato pa moramo skrbno izbirati, kako in kaj bomo dali najprej.

Narodno osvobodilno gibanje je od vsega početka zgrajeno na globoki veri v neizčrpno ustvarjalno silo širokih ljudskih množic. Politična zavest množic, pridobljena v tej borbi, nam mora služiti za osnovo. Ljudska prosveta ne more iti mimo takih manifestacij ustvarjalnega dela, kakor so prva in sedaj druga mladinska proga, udarniki in socialistično tekmovanje v tovarnah itd.

LJUDSKA PROSVETA NAJ VZGAJA

Ljudska prosveta mora vzgajati. O vsebini te vzgoje je dejal maršal Tito:

„To je velika in častna dolžnost, saditi v duše tiste ideje, katere so nosili v svojih srcih naši borci v času vojne: ideje bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov, ideje ustvaritve močne federacije enakopravnih narodov, ideje socialne pravičnosti, ideje demokracije, take široke ljudske demokracije, ki ni samo na papirju, temveč tudi v delih in resničnosti, ki ni taka po obliki, temveč po vsebini.“

Prvikrat v zgodovini je v ZSSR in v FLRJ postalo delo tisto torišče, na katerem se razvijajo moralne kvalitete človeka. Ustvarjalno delo mora ob resnem prizadevanju ljudske prosvete postati v zavesti množic stvar časti in slave. Ljudska prosveta mora zato oborožiti množico idejno, to je, z ekonomsko izobrazbo, kakor je idejna oborožitev ljudstva ogromno pripomogla k zmagi v narodno osvobodilni vojni. Od ekonomske izobrazbe množic je v mnogočem odvisen uspeh petletnega plana.

Ljudska kultura, ki naj se bori, da res zasluži ta častni naziv, mora zajemati vsebino svojega udejstvovanja v množicah in njenih borbenih tradicijah, v njenih pesmih, junakih iz ljudstva, mora živeti z njimi in se veseliti uspehov ljudskih naporov

I. kongres Ljudske prosvete Slovenije Svetu zunanjih ministrov Za pravice koroških Slovencev

I. kongres Ljudske prosvete Slovenije je poslal Svetu zunanjih ministrov v Moskvi naslednjo brzojavko:

Delegati I. kongresa Ljudske prosvete Slovenije odločno poudarjamo, da je borba koroških Slovencev za priključitev k FLRJ borba vsega slovenskega naroda in ostalih jugoslovanskih narodov za dokončno združitev v svobodni ljudski državi.

Koroški Slovenci nadaljujejo osvobodilno borbo, čeprav so zaradi svoje demokratične in protifašistične borbe stalno izpostavljeni preganjanju in fizičnim napadom, ki jih izvajajo nacistični elementi po navodilu in podpori neofašističnih oblastnikov. Delegati I. kongresa Ljudske prosvete Slovenije še posebej ugotavljamo, da je stanje na kulturno prosvetnem področju na Slovenskem Koroškem kljub vsem slovenskim obljubam popolnoma nevzdržno in v nasprotju z najprimitivnejšimi načeli demokracije: avstrijske in okupacijske oblasti plenijo slovenske knjige in preprečujejo njihovo razširjanje, cerkev in šola sta poslušno orodje germanizacije, v Celovcu, zibelki slovenske kulture, ni mogoče tiskati.

glasila koroških Slovencev, nahujskane nacistične tolpe nekaznovano razbijajo slovenske kulturno prosvetne prireditve. Slovenski mladini na Koroškem je onemogočeno učenje materinskega jezika in vzgoja v narodnem duhu.

Koroški Slovenci so se z orožjem borili na strani velikih zaveznikov proti fašističnim silam in so bili edini, ki so v mejah nekdanjega Hitlerjevega rajha vodili organizirano oboroženo borbo in si s tem priborili vso pravico do združitve z matičnim narodom, do priključitve k FLRJ.

Koroški Slovenci se danes odločno in uporno bore za narodnostne, demokratične in človečanske pravice, katerih izpolnitev in jamstvo vidijo edinole v priključitvi k FLRJ.

Delegati I. kongresa se obračamo na zunanje ministre ZSSR, Združenega kraljestva, Združenih držav Amerike in republike Francije, naj upoštevajo pri določanju pogojev mirovne pogodbe z Avstrijo zahteve koroških Slovencev po priključitvi k FLRJ in težnje slovenskega naroda po združitvi v FLRJ.

STATUT LJUDSKE PROSVETE SLOVENIJE

Na popoldanskem zasedanju je poročal o novem statutu Ljudske prosvete Uroš Kraigher, ki je dal statut na glasovanje. Prvi člen statuta pravi:

„Ljudska prosveta Slovenije je zveza ljudsko-prosvetnih krožkov, skupin ali društev pri množičnih organizacijah in samostojnih ljudsko-prosvetnih društev Osvobodilne fronte Slovenije.“

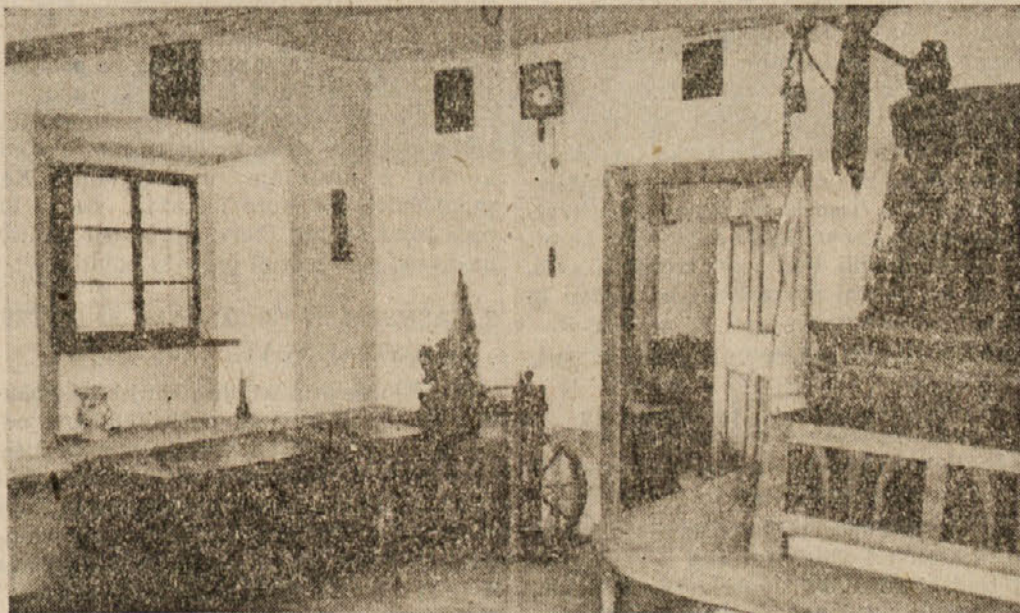
Njeno delo je (člen 4.), da koordinira, idejno in strokovno usmerja ter pospešuje ljudsko-prosvetno delo množičnih organizacij in ljudsko-prosvetnih društev Osvobodilne fronte. Pospešuje in usmerja razvoj vseh panog ljudske izobraževalne in kulturno-umetniške aktivnosti, kakršne so:

a) ljudske knjižnice, čitalnice, bralni večeri in krožki, živi časopisi, študijski krožki, dopisne šole, izobraževalni in ljudsko-prosvetni tečaji, ljudske univerze ali tudi kakršne koli druge oblike izvenšolskega ljudskega samoizobraževanja;

b) ljudski odri, recitacijski zbori in krožki, lutkovni odri; pevski zbori, godbe, orkestri, tamburaški, harmonikarski zbori; plesne in folklorne skupine; literarni, slikarski, kiparski, rezbarski, umetno-obrtni, fotoamaterski krožki ter vsakršne druge kulturno-umetniške skupine. Popularizira napredne kulturne vrednote; povezuje profesionalne, kulturne in umetniške ustanove, zavode in šole z ljudsko prosveto. Skrb za vzgojo ljudsko-prosvetnih aktivistov. Skrb za odkrivanje talentov, jim pomaga in jih po možnosti usmerja v šole in tečaje. Pospešuje objavo in nabavo ljudsko-prosvetnega materiala. Spremlja in obravnava problematiko ljudske prosvete v tisku. Prireja konference, tečaje, organizira dopisništvo z aktivisti in strokovnimi delavci Ljudske prosvete.“

Statut je kongres soglasno sprejel, nato pa izvolil člane plenuma in Izvršni odbor Ljudske prosvete Slovenije. Po končanem kongresu je bil v Operi velik nastop kulturno-prosvetnih skupin iz raznih krajev Slovenije. Slavnostne predstave so se udeležili številni predstavniki ljudske oblasti, med njimi tudi predsednik vlade LRS Miha Marinko.

Ob kongresu je bila prirejena posebna razstava Ljudske prosvete, na kateri so zlasti zbudila pozornost kiparska dela delavcev-samoukov, slika uprizoritve igre „Svoboda prihaja“, ki jo je tudi napisal Samouk, ter nešteto drugih slik in grafiknov. Razstava je sicer podala le bežen pregled kulturno-prosvetne delavnosti, vendar je dokazala, da je ljudska prosveta že marsikje krenila na pot dviganja kakovosti in idejnosti — s tem pa na pravo pot.

Soba v Prešernovi rojstni hiši

— se razvijati in rasti z občo kulturno stopnjo množic. Zajemati mora v delovnih naporih sedanjosti in zgodovini jugoslovanskih in sovjetskih narodov ter iz vseh naprednih stvaritev v svetu, ter tako oblikovati plemenita čustva požrvovalnosti, junštva in vzajemnosti med narodi proti vsakemu imperialističnemu zatiranju.

Tako kulturno umetniško udejstvovanje bo razvijalo v ljudstvu smisel za požrvovalno delo, bo posameznika pravilno vključilo v skupnost in mu krepilo zavest, da je korist skupnosti njegova osebna korist.

nih in gospodarskih vprašanjih smo se borili za zmago naprednih idej, miselno prevzgojo množic pa smo prevečkrat prepustili slučajju.

Naše naloge so ostvarljive, če se bomo za njihovo izvedbo borili s strastjo, z ljubeznijo, s tem, da bomo učili sebe in množice. Napačno pa bi bilo, če bi šablonsko prenašali postavljene naloge na vsak kraj enako. To bi se nam maščevalo. Namen nalog ni v tem, da da recepte; v tem je njihov smoter, da se idejno poglobi vse delo zdaj, ko so organizacijske oblike jasne.

KOROŠKA, SLOVENSKA ZIBELKA.
V NASIH ROKAH JE TVOJA USODA.
SE MALO IN SPET BO NAŠE VSE —
DOMOVINA, PRAVICA, SVOBODA.

Po naši zemlji

Pogovor z dopisniki

Anki iz K. — Praviš, da si se dolgo pravljala, preden si se odločila, da pišeš uredniku „Vestnika“. Če bi vedela, da si urednik ravno od mladih ljudi Tvoje starosti želi, da bi mu čim več pisali! Opravičuješ se, da ne znaš dobro pisati svojega materinega jezika. Žal je bilo doslej tako, da slovenski otroci niso poznali niti sladke in mehke materine besede. Toda če se boš tako pridno učila, kakor mi pišeš, potem boš kmalu prekosila svoje tovarišice. Urednik se je najbolj razveselil Tvojega sklepa, da boš vsak dan pol ure, glasno in počasi brala „Vestnik“, posebno „Mlado Koroško“, kjer najdeš obilo lepega berila. S tem se boš naučila lepo razumeti in brati slovenščino. Ena prvih nalog vsakega mladega fanta ali dekleta na Koroškem mora biti: naučiti se dobro materine besede, ki so jo tuji ljudje izrinili iz šole in iz javnega življenja. Jugoslavija, ki je edina prava domovina koroških Slovencev, in vsi njeni narodi, se borijo tudi za Tebe in za tiste, ki danes še ne gredo v šolo, da bodo lahko slovenski otroci na Koroškem hodili v slovenske šole. Potem bodo koroški Slovenci, ki jih je tuje nasilje ločilo od bratov iste

krvi, lahko zajemali iz čistih vrelcev, mlade, toda globoke in napredne slovenske in slovanske kulture.

Joze iz L. — Da se je Tvoj prijatelj oženil, pišeš. Nič pa ne pišeš tistega, kar je mnogo bolj važno. Kako tekmujete v Vašem kraju? Koliko članov OF ste pridobili v teh dneh? Kaj so napravili mladinci in mladinke? Ali ste zahtevali slovenske napise na križpotjih in javnih poslopjih? Koliko naročnikov „Vestnika“ je sedaj več v Vašem kraju? Koliko prireditvev ste imeli? Koliko dopisov in poročil ste poslali „Vestniku“?

V uradu nočejo govoriti slovensko. Ker je ves kraj slovenski, morajo biti javni nameščenici zmožni slovenščine. Sveta pravica in dolžnost vaščanov je, da se to tudi zgodi. Človek, ki noče govoriti slovensko, čeprav je Slovenec, je zaničevanja vreden. Vsak bi moral biti samo ponosen, da lahko govori v slovanskem jeziku, kajti s tem se je približal tisti ogromni, neizmerni deželi, kjer sonce nikoli ne zaide, deželi napredka in svobode. Če pa tega noče, bo prej ali slej obžaloval, da je zapustil svoj narod in postal njegov izdajalec.

Tekmovati hočemo v dosledni borbi proti novo vstajajočemu fašizmu

PISMO SLOVENSkih RUDARJEV IZ LABUDSKE DOLINE

Od slovenskih rudarjev v Labudski dolini smo prejeli dopis, ki ga v celoti objavljamo:

„Tudi koroški Slovenci, ki delamo po raznih rudnikih v Labudski dolini, v Nemškem Plajberku, v tovarnah v Franču in drugje po Avstriji, smo se odzvali klicu na tekmovanje in tudi mi nočemo držati križem rok. Tekmovati hočemo z brati, ki prebivajo v Slovenski Koroški. Nočemo, da bi se po priključitvi reklo, da smo sedli k polni mizi, ki bo pogrnjena za koroške Slovence, ne da bi kar koli prispevali k zmagi.“

Usoda koroških Slovencev je pač ta, da doma ni dela za vse. Zato smo bili prisiljeni iskati kruha v tujini in moramo delati za tujca. Ta bi rad še dalje izkoriščal našo delovno silo in zato hoče na vsak način preprečiti priključitev Slovenske Koroške k Titovi Jugoslaviji. Ko pa bo Slovenska Koroška združena z ljudsko Jugoslavijo, se bomo tudi mi vrnili v domovino in delali v jugoslovanskih rudnikih in tovarnah, delali bomo za sebe in ne več za korist tujih kapitalistov, ki so nas skozi stoletja izžemali.

Marsikak nasprotnik se bo vprašal, kaj naj to pomeni: „Tekmovanje zavzema vse večji obseg. Nekdaj tako potrpežljivo, voljno in ponižno slovensko delavstvo, ki je poznalo le delo in trpljenje, obrača danes oči drugam. To vendar ne gre!“

Slovenski delavci, ki smo prisiljeni, da iščemo kruha v tujini, pa na to odgovorjamo: Delavstvo pa tudi večina kmetov živi danes v veliki stiski, ki so jo zakrivali pravisti hujskači, ki danes spet rovarijo. Nekdaj so pripomogli do oblasti Hitlerju, ki je vsemu človeštvu in zlasti slovanskim narodom prizadejal toliko gorja, danes pa so nedolžni in ponovno slepijo ljudstvo z novimi načini in enakimi nameni, da bi zagospodovali nad šibkim narodom in zaslužili malega človeka.

Nas, ki živimo v rudnikih in tovarnah v veliki bedi, na pol nag, raztrgani, bosi, lačni, z družinami, ki trpijo pomanjkanje in stradajo, tolaži edina zavest, da smo Slovenci, ki imamo pred seboj lepo bodočnost v novi, napredni, ljudski državi. Zato smo se tudi odzvali klicu Osvobodilne fronte in hočemo po svoje tekmovati za priključitev: Z utrjevanjem antifašistične enotnosti slovenskega in avstrijskega delavstva, z dosledno borbo proti novo vstajajočemu fašizmu, ki posebno v Avstriji zopet izključuje delavstvo od zakonodaje in od sodelovanja v bistvenih vprašanjih, kot je, vprašanje kolektivnih pogodb, socialne zaščite in svobode združevanja.

Slovenski delavci se zavedamo, da smo bili za nemške kapitaliste od nekaj le cenena delovna sila in da bi nas tudi vnaprej kot tako radi ohranili. Kot „manjvredna rasa“ smo smeli molče garati, a gorje, če kdo ni več hotel molčati. Znašel se je na cesti in zanj ni bilo ne pravice in ne kruha.

Tudi danes se še niso odpovedali svoji oholosti. V okolici Wolfsberga se je dogodilo, da je Slovenec z Rude odpovedal službo, ker ga je delodajalec ozmerjal z „windischer Hund“. Delovni urad pa ni potrdil odpovedi službe, ker je znan nacisti telefonično interveniral, češ da „danes, ko so odšli prisilni delavci iz Francije. Poljske in Jugoslavije, ni več druge delovne sile kakor „Vindišarji“ iz Koroške. Z domačini (Avstrijci) ni računati, ker so zaradi težkih vojnih let preveč izčrpani.“ — To se je zgodilo v „demokraciji“ Avstriji po zlomu naci-fašizma, ko je svet z obsodbo v Nürnbergu za vedno obsodil moderno suženjstvo in nauk o rasni manjvrednosti.

Slovenski delavci, ki smo morali s trebuhom za kruhom, se po vsem tem zavedamo, da za nas ni rešitve razen v priključitvi k FLRJ. Tam bomo svobodno ustvarjali in gradili novo, lepšo domovino, hkrati pa bomo gradili tudi nov, srečnejši svet, ki ne bo poznal sovraštva med ljudmi in narodi.“

P. D.

„Nobenemu Slovencu niso skrivili lasu“

Odkar je Jugoslavija postavila zahtevo po priključitvi Slov. Koroške k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji, v listih, govorih in radiu dan za dnem poudarjajo, da koroški Slovenci uživamo vse pravice in da se po vsiljenem in krivičnem plebiscitu nobenemu ni skrivil niti las. Vse to mora človeka, ki je na lastni koži občutil „dobrohotnost“ in „pravičnost“ koroških in avstrijskih oblasti v prvi republiki, spraviti iz ravnotežja. Zato hočem povedati javnosti, kako so ravnali z menoj in mojo družino.

Bil sem od leta 1908 do 1920 komandir orožniške postaje na Bistrici v Rožu. Po končani prvi svetovni vojni je deželna orožniška komanda javila, da bodo slovenski del Koroške zasedli Jugoslovani in da naj orožniki slovenskega pokolenja ostanejo na svojih položajih, dočim naj se nemški orožniki umaknejo na nemško ozemlje,

kar je tudi večina storila. Po nesrečnem plebiscitu se takratna reakcionarna jugoslovanska vlada ni več brigala za svoje nastavljenice in nas je prepustila usodi. Ko sem spomladi leta 1921 zaprosil občinski urad v Podkloštru, kamor sem bil pristojen, za domovinski list, so me v odgovoru obvestili, da me je občina na ukaz deželne vlade črtala iz domovinskega seznama. Obrnil sem se nato na pristojno mesto deželne vlade in zahteval pojasnilo oziroma pismeni odlok, zakaj in na podlagi katerega zakona so mi odvzeli državljansko pravico, ker za Jugoslavijo nisem nikdar optiral. Vse je bilo zaman. Štiri leta sem hodil na deželno vlado in zahteval rešitev, toda brez uspeha. Šele ko je naš deželni poslanec Vinko Poljanec posredoval zame, sem dobil pismeni odlok, da so mi odvzeli državljanstvo na podlagi cesarskega patenta iz leta 1832. Vloženi priziv na urad zveznega kanclerja je bil odklonjen.

Ko je prišel leta 1937 državni kancler Schuschnigg tudi na Bistrico v Rožu, sem mu ponovno izročil prošnjo za popravno krivico, kar je tudi obljubil. Toda celovške oblasti so prošnjo spet odklonile. V tej zadevi so poklicali na okrajno glavarstvo tudi takratnega župana iz Bistrice J. Tschernitza, ki je mojo prošnjo podprl. Okrajni glavar Guttenberg pa je podal značilno izjavo: „Aus menschlichen Rücksichten ja, aus politischen nein“ (iz človeških razlogov odobrava, iz političnih pa nikakor).

Meseca marca 1946 sem zopet zaprosil za državljanstvo, pa do danes še nisem dobil rešitve. Pač pa je dobil v najkrajšem času ugodno rešitev poljski Nemec, ki se je šele po prvi vojni naselil tukaj, čeprav mu tukajšnja občina ni dala potrebnega priporočila.

Pripominjam, da sem imel v času, ko so mi odvzeli državljanstvo, 34 službenih let s pravico do pokojnine, skrbeti pa sem moral za bolno ženo in pet otrok v starosti od dveh do devet let.

Janko Ojcl,

Selo pri Bistrici v Rožu.

SLOVENSkim VOJNIM ŽRTVAM ODKLANJAJO PODPORO

Iz Borovelj nam pišejo:

Antifašist Franc Gräflinger iz Podlube-lja se je kot partizan boril proti naci-fašizmu in je padel nekaj dni po kapitulaciji nacističnega rajha v boju proti tolpom, v katerih so se zbrali SS-ovci in fašistični begunci in se borili proti partizanom v Podlube-lju in okolici. Franc Gräflinger je zapustil ženo in dva otroke.

Njegova vdova je zaprosila za potrdilo, na podlagi katerega bi po § 4. zakona o zaščiti vojnih sirot prišla do podpore. Koroška deželna vlada pa je to potrdilo odklonila z naslednjo utemeljitvijo: „Ker predlagatelj ne more dokazati, da je bil njen rajni soprog Franc Gräflinger politična žrtev, smo morali prošnjo odbiti.“

Z NASILJEM IN GROŽNJAMI BI HOTELI USTRAHOVATI NAŠE LJUDI

Množijo se primeri, da nahujskani pobalini, pretepači pa tudi poznani lopovi napadajo naše ljudi ali vdirajo v naše hiše. Tako sta tudi v Mali vasi pri Bilčovsu vdrla znana pretepača Tomaž Laussegger in Kues Janez v Ogrisov dom. Družina je bila zbrana pri večerji, ko so se odprla hišna vrata in se je z glasno grožnjo „Zaklal vas bom!“ pognal v kuhinjo Kues. Ko so ga navsezadnje izrinili iz kuhinje, je razgrajal zunaj in končno s kolom pobil vse šipe. Preden sta zlikovca prišla k Ogrisovim, sta že razsajala pri gozdarju Steinwenderju v Bilčovsu in tudi pri drugih antifašističnih družinah.

Slovensko ljudstvo odločno zahteva, da oblasti take razgraječe pokličejo na odgovor. Zadržanje oblasti pri izzivanju nacističnih provokatorjev in pri njihovih napadih na Slovence jim daje potuho in tudi vzpodbudo, ker ni bil nihče kaznovan. Če bodo oblasti še naprej ščitile fašistične zločince, se bomo morali braniti sami. Če se nismo ustrašili nacističnega nasilja, se bomo znali braniti tudi pred pobalinskimi pretepači.

Opozorilo bralcem

Iz tehničnih razlogov smo združili obe številki tega tedna v eno, ki bo izšla tako pravočasno, da bo vse naše bralce dosegla še pred prazniki.

Prihodnja številka „Slovenskega vestnika“ izide zaradi velikonočnih praznikov šele v petek 11. aprila t. l.

Uredništvo.

PIONIRČKI SO NASTOPILI

V nedeljo, 16. marca, so se nam v Kotmari vasi predstavili naši najmlajši s svojo igro „V kraljestvu palčkov“. Predsednik prosvetnega društva nam je na kratko orisal pomen prosvetnega dela in dejal: „Novost v naši prosveti je vključitev naših najmlajših — naših pionirjev v kulturno delovanje. Danes nam bodo pokazali, kaj znajo.“

Da je prireditelj tako dobro uspela, gre predvsem zahvala tov. Beguševi Liziki in Waldhauserjevi Martini. Posebno ljubeč je bil nastop Burgice Viserjeve in male štiriletne Urške Kulnikove, ki je zaigrala „Slovensko deklico“. Na splošno zahtevo je morala svoj nastop ponoviti, kar je prav pogumno napravila.

Naši pionirji so s prireditvijo pokazali, da je tudi v Kotmari vasi mogoče z dobro voljo marsikaj napraviti. Če se bo naša pionirska družina vadila tako pridno tudi v bodoče, bo mogoče med prvimi na Koroškem. Našim najmlajšim to iskreno želimo.

MARIJA NA ZILJI

Kakor po vseh krajih Slovenske Koroške smo se tudi pri nas zbrali, da povemo svetu, da živimo tu Slovenci in da želimo priključitev k FLRJ. Na sestanku OF nam je govoril tov. Reichmann Jaka, ki je nazorno naslikal naš osvobodilni boj v današnjem mednarodnem položaju. Naša pravda je stara, naše izkušnje s krvjo in trpljenjem doživete, zato ne moremo verovati mamečim obljubam današnjih oblastnikov. Prepozno je. Doživetja zadnjih let nam kažejo samo eno pot — pot Osvobodilne fronte, ki nas vodi k svobodi. To svojo voljo smo tudi jasno povedali v resolucijah, ki smo jih poslali konferenci zunanjih ministrov v Moskvi in vladi FLRJ.

PODKRAJ PRI PLIBERKU

Le malokomu je znana naša vas, ki leži stisnjena pod Peco. Nihče ni tako blizu kralja Matjaža kot mi. Zato nismo preslišali njegovega klica in smo se mu tudi v dejanju odzvali. Klic novega časa je prodril v naša srca in danes v priključitvenem tekmovalju ne zaostajamo za drugimi. Razumeli smo poziv Osvobodilne fronte in ustanovili čvrsto pionirsko organizacijo, ki se hoče postaviti s svojim delom. V Smihelu je doživela svoj odrski krst z igro „Pravica“. Njeno delo podpirajo z velikim zanimanjem in razumevanjem mladinci in člani krajevnega odbora. Naši godbeniki pa skrbijo za utrjevanje družabne povezanosti mladine.

ISČEJO SE DEDIČI

V Ameriki je umrl 30. septembra 1946 izseljenec Klewein Anton, rojen 26. maja leta 1880 v občini St. Paul na Koroškem. Pokojnik je bil zavarovan pri Slovenski narodni podporni enoti v Chicagu za 1000 dolarjev v korist svoje zaročenke Helene Starnig in njenega sina Antona Starniga. Da bi imenovana lahko prejela zavarovalnino, morata predložiti naslednja potrdila:

1. da sta se Klewein Anton in Helena Starnig dejansko nameravala poročiti, in potrdilo, da je Anton Klewein za njo skrbel in da ji je pošiljal denar kot podporo njej in sinu;

2. potrdilo, zaradi katerih vzrokov se nista poročila, in

3. rojstni list Antona Starniga.

Kdor pozna prizadete, naj jih opozori na gornje zahteve. Zahtevana potrdila naj se pošljejo Pokrajinskemu odboru OF v Celovcu.

GOSTILNA „PETERHOF“
Valentin Pavlič, Celovec — St. Peter
se priporoča vsem Slovencem.

IVAN CANKAR:

ZA KRIŽEM

Gospod je strpljenjem svojim svet odrešil. Tako se je izpolnil ukaz, ki je bil od vekomaj.

Preko gore trpljenja drži cesta v večno radost, preko gore smrti drži cesta v življenje. Visoko do neba se je vzdignilo znamenje in vse trudne oči so zastrmele nanj. Ura bridkosti je bila ura spoznanja. Teman je stal križ na Golgati, kajti za njim je plamenela vsa daljava v zarji paradiža.

Upajte, koprneče oči! Ne kapljica plemenite krvi, iz čistega srca izlite, ni kanila brez koristi. Korak, pod križem trepetajoč, je namerjen veselju naproti.

Pride ura, ko bodo pogledale proti nebu zakrnavale oči, ko bo vzkriknilo srce od prevelike bolesti.

»Elohi, Elohi, lama sabaktani!«

Takrat se bo dopolnil čas in duri se bodo odprle!

Gospodov dan je bil; puhtelo je iz razoranih njiv, črešnje so cvetele na vrtu in breskve v vinogradu. Na cesti se je prikazal tujec, bos in golglav; oblečen je bil v rdečo haljo, ki mu je segala do nog; rokavi so bili tako široki, da se je razgalila roka do ramen. Kadar je ukazoval oblakom. Svetli lasje so mu padali na rame, nebeška glorijska v soncu; v tla je bil uprt njegov pogled. Prišel mu je naproti otrok, mladoleten, v cunje oblečen; na glavi je imel butaro drv in je jokal. »Truden sem in lačen!« je rekel otrok.

»Truden sem in lačen!«

Tujec se je nagnil k njemu in ga je pobožal po licu.

»Odloži to butaro in pojdi z menoj!«

Otrok je zvrnil butaro na cesto, prijel je tujca za roko in je šel z njim. Njegov drobn obraz se ni smejal prej nikoli; zdaj se je smejal; njegove plahe oči se niso svetile prej nikoli, zdaj so se svetile.

In se je ozrl tujec po polju, bogato cvetočem, in je vprašal otroka.

»Čigavo je to polje?«

»Gospodovo.«

»Kdo ga orje in kdo seje tam in kdo žanje?«

»Mi orjemo in sejemo, gospod žanje, zakaj njegovo jo polje!«

Ozrl se je tujec z dolgim, tihim pogledom po vsem polju, bogato cvetočem; na desno stran se je ozrl in na levo; v njegovem pogledu je bila bridkost; in kakor se je ozrl, so usehnile vse bilke in zemlja je bila suha in nerodovitna. In sta šla dalje.

Prišla jima je nasproti dolga vrsta ljudi; cule so imeli v rokah in so gledali v tla. Globoko so bili upognjeni, do pasu oprášeni. Moški in ženske, starci i otroci. Tudi otroci so bili tihi in so gledali v tla.

»Kam, ljudje božji?« je rekel tujec. Niso ustavili koraka, niso vzdignili glave; in vsi so zapeli žalostno romarsko pesem.

»V Ameriko, v obljubljeno deželo, kruha iskat in zemlje in domovine!«

Tujec se je ozrl nanje, pogledal je vse po vrsti; in kakor so občutili njegov pogled, so se jim nenadoma zjasnili obrazi, ki niso bili prej nikoli jasni in veseli.

»Odložite cule in pojdite z menoj!«

In takoj so vsi zvrnili cule na cesto in so šli za njim.

Prišli so v vas, tako temno in žalostno, kakor da jo je bil Bog sam zapustil. Lesene bajte, s slamo krite, so visele ob klancih, strmele na procesijo s trudnimi očmi. Na pragu so stali ljudje tihi in upognjeni; črni molki so rožljali med koščeni prsti.

»Polje ne rodi kruha, pa bodi kamen naš delež in molitev!«

»Odložite molke!« je rekel tujec.

Tudi svete podobe obrnite in žegnančke izpraznite in pojdite z menoj!«

Ljudje so vgrli molke na cesto, obrnili so v zid svete podobe, izpraznili so žegnančke in so šli za njim.

Dolga procesija je bila, dolgo so romali. Pa so prišli do velike črne hiše

s črnimi okni; kladiva so pela, bobnela so železna kolesa; črn dim se je vil proti nebu; ni se dovol, vračal se je k zemlji, kakor Kajnova daritev.

»Kdo domuje v tej hiši?« je vprašal tujec. In so mu odgovorili.

In so mu odgovorili.

»Tisti domujejo v tej hiši, ki nimajo ne doma, ne zemlje, ne domovine.

Tujec jih je pogledal, nagnil je glavo in šli so za njim; lahek je bil njih korak, kakor nikoli poprej; oči so gorele — v zmagovalstvu že, nič več v koprnenju.

Šli so in dolga je bila procesija. V tla se je s hriba v hrib, iz doline v dolino. Pod senco te črne procesije, pod senco rdeče halje in svetlih vihrajočih las, so čudežno umirala polja, veneli so travniki; doline so se vzdigale, padali so hribi. Bogastvo, iz prokletstva vzkliko, se je vračalo v prokletstvo.

V klanec so šli, zmirom višje; vsa pokrajina je bila pod njimi, jasno razgrnjena kakor na dlani. Pred njimi je svetila dolga rdeča halja, svetli lasje so goreli v soncu.

Vesele velikonočne praznike

želi vsem svojim naročnikom, bralcem, soljudnikom, požrtvovalnim raznašalcem in prijateljem

„SLOVENSKI VESTNIK“

Planinski mir

Njih delo domuje tam — sami domujejo v bridkosti!«

Pogledal je tujec in hiša je vztrepetala. Odprla so se ogromna vrata; in prišli so iz temne veže in od vseh steza in potov in kolovozov; trudni so bili in črni in žalostni; ko pa jih je osvetlil njegov pogled, so se nenadoma vzravnali, radost je zardela v njih obrazih, prijeli so se za roke in so šli za njim »Kam?« so vprašala usta.

Srce je slutilo, kam.

Tujec je šel pred njimi v dolgi rdeči halji, svetli lasje so vihrali v vetru.

Šli so in so prišli v kraj, ki ga Bog ni blagoslovil. Kakor v grob je bil pogreznjen; od vseh strani so strmele v grob visoke črne skale.

»Čigav je ta kraj?« je vprašal tujec.

»Gospodov!« je odgovoril otrok.

Ozrl se je tujec, na levo je pogledal z žalostnimi očmi in na desno; in tedaj so se nenadoma odprle koče, plaho skrite pod skalami. In iz koč so prišli ljudje, upognjeni in trudni; sila jih je bilo, počrnela je dolina.

»Odkod, ljudje?« je vprašal tujec.

»Izpod zemlje!« so odgovorili. »Črno zlato koplremo pod zemljo; črno zlato za gospoda, črn kamen zase!«

»Kam?«

Tujec ni odgovoril.

Obzorje je vse vzplamenelo, kakor pred tretjo uro nad Golgato; vzplamenel je na nebu križ, ki je segal s silnima rokama od izhoda do zahoda.

Tujec pa je stopil na hrib, nagnil je glavo in je zakril obraz; zakaj velika je bila bridkost v njegovem srcu.

»Ne ozrite se v prokletstvo in trohno, vsi vi tisoči in milijoni, ki ste koprneli z menoj! Vsi vi ponižani in užaljeni, vsi vi zasluženi in obremenjeni — zdaj, ko je naš dan, pojte hozana in aleluja! Iz bičanja in iz križanja, iz sramote in trpljenja je vzrasel naš dan, do nebe se je povzdignil naš križ — pojte mu hozana in aleluja!«

Šel je pred njimi, visok in lep, v dolgi rdeči halji, in vsi so šli za njim, vsi ponižani in razžaljeni, vsi zasluženi in obremenjeni.

Šli so v svetel dan, ko se je zgrnila globoko za njimi nad Sodomo strašna noč; sodbe noč in obsodbe.

Šli so za njim v zmagovalstvo in radost; tisti ponižani in teptani so šli za njim, ki jim je rekel:

Božje kraljestvo je v vas!

FRANCE NOVŠAK

Bajta je visela na položni strmini pod hribom, v katerem je od časa do časa počila puška. Do Železne Kaple ni bilo več kot dobro uro hoda, pa vendar policisti niso kaj prida stikali okoli bajte, niti okoli redkih raztresenih hiš, ki so se v mesecu novembru nekako motno svetlikale med golim drevjem malih sadovnjakov. Ljudje so živeli svoje samotno življenje, pogreznjeni v dnevne skrbi in čakali konca. Menda jim ni šla nobena stvar bolj po glavah kot to, kdaj se bo nehala pokanje po hribih, še bolj pa, kdaj bo minila Nemce ošabnost, ki so jo zlasti raztresali dol v trgu. To so delali kljub temu, da je skoraj vsak otrok vedel, da se ta reč ne bo končala tako, kakor so si jo fašistične glave zamislile. Gestapovci in policisti so od časa do časa signalizirali ljudi na kup v trgu in jim govorili, da bo zmaga čisto gotovo dobljena, da pa je zato treba še nekoliko potrpeti, zbirati železo, stare cunje in kosti in se pripraviti na pomlad. Ob zvokih godbe, ki je spremljala vsako tako zborovanje, so se kmetje, ki so živeli bolj pod gorami, na tihem muzali in vrteli klobuke med prsti. Kazali so skrajno nezaupanje do Nemcev, kajti kar so ti ljudje napovedovali, se nikoli ni hotelo uresničiti. Vedno je postalo narobe res, kar so pravili.

Na vernih duš dan je bilo. Nebo se je stikalo z zemljo in čudna mrtvaška tišina je vladala nad bajto in nad vsjo njeno okolico. V bajti sta živela oče in mati. Oba sta imela že čez šestdeset let in v svojem življenju sta videla, kako je napuh gnal Nemce k blaznim dejanjem in kako jih je delal krvoločne. Zadnjo jesen pred koncem vojne sta kaj malo pridelala na polju. Kako bi tudi drugače! Edino hčerko, ki je bila doma, so jima gestapovci ubili v celovških zaporih, ker so ji na vsak način hoteli dokazati, da ima zveze s hribovci. Tega pa ona nikakor ni hotela priznati. Nato so jo mučili tako dolgo, da je izdihnila. Pripravili so jo hoteli do tega, da bi povedala, ali hodita njena sinova Jozef in Ciril kaj domov. Policistom je namreč prišlo na ušesa, da sta oba v hribih. Jozef je šel kar sam in je potem zvalil v hosto še brata Cirila, ki se je bil vrnil na dopust z ruske fronte. Tisti večer, ko se je Ciril vrnil na dopust, se je v kuhinji pridušal in klel, da ne bo več služil gestapovskim barabam in da naj napravijo z njim, kar hočejo, on ie pojde več na fronto. Kakor da bi bilo dogovorjeno, je prišel tisti večer na dom tudi Jozef. Vsi skupaj so pili jabolčnik in nekoliko žganja. Stara dva sta šla kmalu spat, Jozef in Ciril pa sta z materjo še govorila o očetu, ki je bil tudi nekje v ujetništvu. Kaj sta fanta govorila še potem, ko je šla njuna mati že v posteljo, ljudje niso znali povedati, pač pa je držalo, da je Ciril izginil z Jozefom v gore.

Oče in mati sta se trudila, da bi zaspala, toda nikakor ni šlo. Čudna mrtvaška tišina, misel na hčerko in na njenega moža v ujetništvu in na vnuka jima ni dala zaspati. Bili so res čudni dnevi in starima ni bilo mnogo do življenja. Javno nista nikoli odobraval, da sta šla Jozef in Ciril v hribe, v srcu pa sta bila oba ponosna na to, da sta fanta pogumna in nočeta služiti Nemcem. Seveda je bilo v gori veliko nevarnosti. Nemci si sicer niso upali hoditi dosti okoli hribov razen v velikih skupinah, toda včasih so se le zaleteli v kakšno hišo in prav bedasto izpraševali ljudi, če so kaj videli gošarje. Ljudje niso nikoli vedeli nič o tem. Dasiravno so hribovci obiskali marsikako hišo in so domači tudi približno vedeli, kje imajo svoje skrivališče, se jim je zdelo preveč os-

tudno, da bi javljali te fante v trgu, kakor so naročali razni razglasi. Čeprav so jim Nemci rekli banditi in hribovci res niso imeli posebno lepe obleke, so bili gošarji vendar čisto drugi ljudje. Govorili so z ljudmi po domače, po slovensko, prinašali so jim različna poročila o položaju na bojiščih in vlivali ljudem upanje v srca. Nekateri ljudje so se jih sicer bali, toda to so bili sami taki, ki so se dobro poznali z Nemci in pili z njimi po gostilnah.

Zadnje dni je pričelo laziti nekaj gestapovcev okoli bajte. Obnašali so se kot obsedeni, bili so vedno pijani in v vsaki hiši so požrli vse, kar so dosegli. Stanovalce samotnih kmetij so nazivali bandite, obenem pa so s strahom pogledovali skozi okno, če se morda ne bliža kdo od njih po poti. Če je zalajal pes pred hišo, so prenehali kričati in se umirili šele, ko je bilo vse tiho.

Oče in mati sta to noč, ko nista mogla zaspati, premišljevala zlasti o tem, kaj za vraga stikajo Nemci okoli njihove bajte. Jozeja in Cirila že nekaj časa ni bilo k hiši. Vsenaokoli je vladal tak svet mir, da bi človek ne mislil, da je okoli po svetu vojna in da se ljudje dajo pobijati za Nemce. Toda na žalost je bilo še vedno tako in gestapovci niso kazali, da bi hoteli popustiti.

Ko je šla ura proti enajstim, je nenadoma pri sosedu počila puška. Oče in mati sta prisluhnila. Bilo je slišeti tuje, surove glasove in neko nerazložno šumenje. V dolino se je spustil veter in zašumel z borovci. Po okolici so divje lajali psi in oba stara sta kar čutila, kako se zaganjajo z verig. Kriki so se porazgubili v noč čisto polagoma. Mati se je križala in trepetala, dokler ni bilo vse popolnoma tiho, oče pa je samo nepremično zrl v strop, ki je bil skrit v temi. Oba sta natančno vedela: Hribovci so bili tu, nekaj se je zgodilo. Kaj, sam Bog ve.

Pred »junimi očmi sta bila Ciril in Jozej, oba mlada in zdrava fanta in bolešno ju je stisnilo pri srcu ob misli, da je morda strel, ki sta ga slišala, zadel enega od obeh vnukov.

Dolgo so se vlekli minute. Ura je tiktakala tako počasi, kakor bi se hotela ustaviti. Veter, ki se je prej za trenutek spustil v dolino, je spet utihnil. Zdaj niti stana hruska pred hišo ni več šklopotala s svojimi golimi vejami.

V tej mrtvaški tišini je na okno rahlo potrkal, tako rahlo, da je bilo komaj slišati. Obema starima je zastal dih. Kdo neki bi bil? Kdo pa bi mogel biti drugi kot eden od hribovcev, morda celo Jozej ali Ciril? Gestapovci ne znajo potrkati tiho. Ti ropotajo kakor zverine, da bi prevpili strah, ki ga nosijo v sebi.

Nato se je začul glas iz teme.

»Stara mati, odprite! Jaz sem, vaš Jozej.«

Njena postelja je stala čisto pri oknu. Jozejeva stara mati je malo odgrnila zaveso, s katero je bilo zastrto okno. Pred seboj je v poltemi videla obris človeške postave in nič drugega. Bilo je pretemno, da bi lahko razločila Jozejev obraz, toda dobro ga je spoznala po glasu.

Stari oče se je takoj dvignil na postelji, se na hitro oblekel in šel odpirat. Mati je vstala za njim, počasi prižgala luč in skrbno zagrnila okna v sobi, da bi žarki svetlobe česa ne izdali. Ko je ravno postavila luč na peč, so se že odprla vrata in vstopil je blede, kosmat fant z razmršenimi lasmi in v čudni obleki. V roki je imel puško, za pasom bajonet in bombe. Puško je takoj odložil v kot in se ves truden sesedel na klop za pečjo. Stara dva sta bila vsa iz sebe. Mati je letela v kaščo, mu odrezala kruha in košček slanine ter se pripravila, da mu skuha čaj. Jozej pa je vse bolj lezel vase, obraz mu je bil bolj in bolj blede. Tedaj je oče opazil, da fant ni samo prestrašen, kakor je bilo videti na prvi pogled, temveč da mu izpod škornjev kaplja kri. Mala mlaka krvi se je bila že nabrala okoli blanih, umazanih škornjev.

Jozej je opazil v očeh starega vznemirjenost in čustvo, podobno usmiljenju. Toda vedel ni, kako dolgo časa

bo lahko ostal v hiši, ne da bi to postalo nevarno za starega očeta in mater. Čutil je potrebo, da ju ne izpostavlja preveliki nevarnosti, zato je nekako hropeče zaprosil:

»Nič ne sprašujte — samo skrijte me! Oba se spravita hitro spat! Če pridejo policisti za menoj, me ne smete poznati in tudi ne smete vedeti, da sem pri hiši. Jaz se bom spravil na hlev in se zaril v slamo. Potem pa bo že kakor bo.«

Oče je strmel, toda navajen je bil, da hribovci niso dosti govorili in je tudi vedel, da je najboljša, če stori tako, kakor je rekel Jozej. Pustil je vnuka, da se je pobral s klopi, vzel puško in se odpravil na hlev.

Ko je mati prinesla čaj v sobo, je bil Jozej že na hlevu ter si obvezoval ranjeno nogo. Oče in mati sta se spravila spet v posteljo, toda nobeden več ni zatisnil oči.

Navsezgodaj je prišla v hišo sosedka in jima povedala, da se je policijska patrula srečala s partizansko in da je neki policist zadel hribovca, ki pa je ušel. Nemci da so zato strašno preklinjali in obljubljali, da pridejo navsezgodaj zjutraj pogledat, kje je bandit, kajti ranjen ne bo mogel daleč naprej in bo moral ostati v neki hiši.

Ko je sosedka odšla, je stara mati hitro poribala sledove krvi v hiši in zakrila krvavo sled, ki je vodila na hlev. Oče pa se je napravil, kakor da gre v hrib sekati drva. V resnici pa je šel iskat zvezo s hribovci. Misli si je:

Boljšje je, če pride Jozej k njim, kakor da bi ga v hiši dobili gestapovci in ga potem mučili in ubili kot so njegovo mater.

Mati je ravno napravila kavo, da bi jo nesla Jozeju na hlev, ko ji je pogled ušel skozi okno in je videla, da se po dolini od Železne Kaple sem bliža večja četa policistov. Kolikor je mogla naglo, se je zasukala, nesla Jozeju kavo na hlev, zraven pa pol hlebca kruha in zavitek jabolka. Ko je stopila z lestve na hlev, je zagledala Jozeja, ki je naglo zagrabil za puško, a jo takoj spet izpustil, ko je spoznal staro mater. Takoj je planil v njo z vprašanjem:

»Kaj je, ali so še tu?«

Iz njenega obraza je spoznal, da je v nevarnosti.

PREZIHOV VORANC:

Petletka pod Uršljo goro

V petletnem načrtu naše vlade je tudi elektrifikacija naše dežele, in sicer na prvem mestu. Z elektriko bo prišla na deželo luč, higiena, kultura, mehanizacija kmečkih obratov, lažje življenje, z eno besedo: napredek. Kako bi se človek ne zavzel za tako stvar?

Se preden je bil razglašen petletni načrt, so se Kotlje, partizanska vas pod Uršljo goro, že priglasile za elektriko. Skozi Kotlje je potegnjena velenjski vod že za časa stare Jugoslavije, a kmetje so morali svetiti s staroveškimi svetilom. Okupator je dal luč le vasi, a ostali kraji so dalje žmirili v temi.

Elektrika je dandanes še draga stvar. V naši državi je sicer dovolj bakra, a manjka tovarn za predelavo v žice. To bo najbrž zelo drag špas. Toda Kotlje niso kar tako. Bile so odlična partizanska vas in so dale za osvoboditev 45 žrtev. Zato si kaj takega že lahko privoščijo.

Hotulci so si napravili pripravljalni odbor in so se lotili dela. Stopili so v stik z Deželnimi elektrarnami Slovenije, da se napravi načrt in proračun. DES v Slovenjgradu je napravil približen proračun. Električna v takem kraju, kakor so Kotlje, niso mačje solze. Soseska obstoji skoraj iz samih saminj, ki so nekatere po kilometer in več oddaljene od druge. Vasi in trge je lahko elektrificirati, ker je vse na kupu.

Hudirja, kaj so pri DES-u zblazneli ali kaj. Električna naj bi stala okrog 700.000 dinarjev. Žica stane menda okrog 50.000 dinarjev na kilometer. Potem je še inštalacija, potem je še žica za industrijski tok. Ko so na sestanku obravnavali te stvari, je bilo zelo vroče:

»Kje pa je tista ljudska oblast?«

»Ali smo se zato borili? Ali smo zato podpirali partizane, ali smo zato klali ovne in nalivali mošt Nemcem?«

»Tri pare pitanih volov ne bo dovolj za eno hišo! Kam pa pridemo?«

»Kmalu bodo tu, moj Bog. Skušaj sam priti do gozda, kajti če te najdejo tu, bo konec nas vseh. Doli pri vratih imaš moje palice, da boš lažje hodil.«

Stara mati je zlezla s hleva in se spravila v hišo. Bila je silno nemirna. Kar je prišla v roke, se ji je izmuznilo. Kmalu je začelo razbijati po vratih. Kljub temu, da je bila na to pripravljena, se je tako prestrašila, da ji je padla iz rok na tla lončena skleda z mlekom. Komaj je odprla vrata, je bila kuhinja že polna policistov, ki so se drli drug preko drugega, vsi zaripli v obraz:

»Baba, zakaj pa si postregla banditu z jabolki? Kje pa imaš zalogo? Daj, daj sem, mi bi jih tudi radi jedli.«

Vsa se je tresla, ko je stopila v kaščo in prinesla iz nje košaro jabolka, na katera so policisti takoj planili in si z njimi basali žepe. Le eden je bil tako divji, da ni hotel o jabolkih ničesar slišati, marveč je samo vpil nad njo:

»Zakaj daješ banditom jabolka? Zakaj skrivaš bandite?«

Pri tem se je kakor za šalo igral z revolverjem.

»Smilil se mi je«, je odgovorila, »saj je tudi človek. Če bi bil vi ranjeni, bi vas tudi obvezala.«

»Bandit — pa človek!« se je zarežal policist.

»Nu, sicer že vemo, da imaš vnuke v gorah. Pojdi no, stopi z mano pred hišo! Ali kaj poznaš tega bandita, ki si mu dala jabolka? Podoben ti je.«

Surovo jo je prijel za roko in jo potisnil skozi vežna vrata. Za njima se je vsula tolpa policistov. Materi se je meglilo pred očmi, ko je videla pred hišo Jozeja, ki sta mu pravkar dva policista vezala roke. Jozej je bil videri v bledem jutru še bolj blede in to, da je stal pokonci, je bil še edini znak, da je pri življenju.

Policist se je surovo režal, ko je videl pred seboj staro žensko, ki je trepetaje in komaj slišno dejala:

»Nič ga ne poznam — tega človeka, prvokrat sem ga danes videla. Pri tem ji je glava padla čisto na prsi.

Policisti so se med tem zbrali vsi okoli Jozeja in ga ogledovali kot žival v zverinjaku. Bili so silno ponos-

Na pokopališču v Vrbi

ni, nervozno so kadili cigarete in so komaj čakali, da bi se s svojim lovskim plenom pokazali v trgu. Nekaj časa so se še prerekali, nato pa so naglali mater v hišo.

»Marš, baba, v bajto!«

Šla je, brez moči, kakor so ji ukazali in se zazrla skozi okno. Tedaj je videla, komaj sto metrov od hiše, kako kleči Jozej sredi ceste, okoli njega pa renčijo policisti. Kratek, odsekan pok je odjeknil po dolini in Jozej se je zvrnil z obrazom na tla. Policisti so zbrali njegovo truplo kraj ceste in ukazali nekemu, ki je šel mimo, naj mu skoplje jamo. Eden mu je še prej sezul škornje in si jih dal pod pazduho.

Zvečer se je oče vrnil, ko je bila že tema. Ko je pogledal mater, je že vedel, kaj se je zgodilo. Mrko je dejal samo:

»Ciril bo zastoj prišel z gore z drugimi fanti. Toda, vem da se bo maščeval.«

Pričel si je sezuvati škornje in mrmral:

»Mora se maščevati! To niso ljudje, to so zverine.«

Mati mu je pritrdjevala tiho; sama ni vedela, da je govorila tako nezna-ne besede:

»Zverine, zverine.«

Še vedno se ji je čudno meglilo pred očmi. V njej je bilo strastno hrepenenje, da bi prišel Ciril.

Toda tudi Ciril ni prišel, da bi se maščeval. Pri nekem spopadu je bil zadet v trebuh in je obležal na Kometnu nad Pliberkom.

A prišli so drugi in za njimi pridejo še drugi. Vedno več jih bo, ki bodo znali maščevati Jozeja in Cirila.

Saj se poznamo! Mi nimamo škrtov, ki bi nam denar nosili skupaj.

Kar tako prvega obroka res ni mogoče spraviti skupaj. Denar je sicer počasi začel kapljati, toda kje je še ena tretjina. Mogoče bi si denar izposodili. Ljudska oblast posoja tudi denar.

»Bomo pač obrestni plačevali,« je menil pripravljalni odbor. »V St. Janžu so si tudi izposodili.«

»Tega pa ne,« so odgovarjali interesenti, »zapufali pa se ne bomo že v naprej.«

Seveda Kotlje so zamožne in mogočne, črne od samega lesa.

Kaj pa les?

Les bi še šel v denar, ko bi bil kdo, ki bi ga imel čas sekati in voziti v Prevalje. Z lesom se bo res dalo še najprej pomagati. Na Prevaljah je Lesna zadruga. Zadruga seveda. Tisti so stopili skupaj, ki imajo velike lesove in zdaj si delijo dobičke med seboj. Mogoče se bo pa dalo s to zadrugo kaj napraviti? In res se je dalo. Lesna zadruga je dala v naprej na račun lesnih dobav 80.000 dinarjev. Dala je denar brezobrestno. Nekaj je pa tudi taka zadruga vredna.

Zdaj so bile Kotlje že na konju. Prvi plačilni obrok je bil kmalu pripravljen.

Odbor je vrtil dalje.

Drogovi morajo biti macesnovi, ker ko stanje pri nas ni. In drogovi potrebuje odbor nekaj stotín. Nobene skrbi, saj je na Uršlji grof dovolj tega zlata. Prej ga je imel grof v svojih rokah, sedaj po agrarni reformi ga ima pa država, namreč ljudska država. Ta bo dala macesen seveda bolj poceni, mogoče ga bo dala celo zastoj. To bi si tudi mislili, saj je ti gozdovi niso nič stali.

Toda lej ga hudirja! To so pa hujski odtrniki, kakor so bili prej grofje. Kar 690 dinarjev za kubični meter na panju. Kje pa je še delo, kje je sprava s planine. Kam pa pridemo na ta način.

Toda zdaj se težkoče šele prav začno. Ob podpisu pogodbe je treba DES-u plačati prvi obrok, kako tretjino od celotnega proračuna. Soseska je vila nad pripravljalnim odborom:

»Hej, ali ste ob pamet? Kdo pa je tisti DES? Kje pa smo, ali smo še v Jugoslaviji, če smo kje v kaki kapitalistični stiskalnici.

Gozdna uprava v Guštanju se izgovarja: Država potrebuje denar. Macesi niso naši, macesi so nas vseh, so državni. Nekaj boste dali na račun, za ostalo vas bomo pa malo počakali. To vam že lahko napravimo, več pa ne.

„Država smo mi. Ali bomo macese sami sebi plačevali? Za norce se pa ne pustimo imeti. Kdo se more spoznati na to državo, na to ljudsko oblast. Mi se ne spoznamo več,” so trdili Hotuljci.

Naposled je odbor napravil kupčijo z gozdno upravo in plačal macese po zahtevani ceni. Macesi, rdeči kakor kri, ki bodo držali še enkrat dalje, kakor drugi les. Saj nazadnje še niti dragi niso bili, ti prekleta gozdna uprava. Interesenti so spravili te macese po večini z udarniškim delom v dolino.

Vse to se je godilo še lansko poletje. Tisti DES je pa tudi svojega denarja vredn. Žice ni bilo od nikoder. Začeli so se oglašati neumni Tomaži, ki jih je bilo čedalje več:

„Kaka elektrika? Za norce vas imajo. Ne verjamem, jaz bom rajši pristopil, ko bo živa nit že potegnjena.” Nekateri interesenti, ki so dali za delež les, so začeli pri zadruhi terjati svoja vplačila.

Nekega dne pa so prišli k odboru zastopniki sosednih Sel: Kmet Suler je začel tolči ob mizo:

„Mi smo Selani, mi hočemo imeti elektriko. Mi nismo slabši, kakor ste vi Hotuljci. Med okupacijo nismo imeli nobenega izdajalca med seboj. Zaenkrat smo tu gornji Selanci. Petnajst posestnikov nas je vsi smo prva kategorija po 13.000 dinarjev.”

To se kar lepo čuje. Selanci so mogočno ljudstvo. Posebno, ker so rekli:

„Denar je že pripravljen.”

Za eno luknjo so še bolj zavedni kakor Hotuljci. Eden ali kaj menda niso imeli denarja pripravljenega. Pa so drugi rekli: Bomo mi plačali zanje.

Zdaj je bilo treba le še z DES-om spraviti na čisto. Kdaj bodo začeli delati. Tega ni vedel nihče in zastoj so Hotuljci hodili v Slovenjgradec na centralo DES-a. Nazadnje so jim pri DES-u kratkoma rekli: „He, kaj pa hodite sem. Vi imate menda kar dva poslanca v soseski, naj pa se malo zguncata, da pride čezenj (žica).”

Ob koncu leta 1946 so bili Hotuljci tako daleč z elektriko, kakor ob začetku tega leta.

Nastopilo je novo leto. Po hotuljskih klancih je ležalo snega skoraj en meter, po selanskih pa še čez. Mraz je začel pritiskati in je dosegel skoraj 30 stopinj pod ničlo. Pri takih razmerah bi človek pozabil na elektriko in na vse skupaj. Toda nastopilo je leto 1947., leto načrtnega gospodarstva in začetka petletnice. Na to so Hotuljci pri vsem tem pozabili.

Nekega zimskega jutra, januarja meseca, pa se je ustavil sredi vasi tovorni avtomobil. Kaj pa je?

„Elektrika je tukaj, Hotuljci!”

„Prišli smo, da bomo začeli delati.”

Izstopilo je sedem mož in fantov, Krišobari, pa v taki zimi! Kdo pa bo delal?

„Halo, elektrika je tukaj!” je šlo od hiše do hiše.

„Ali je resnica?” so se spraševali neumni Tomaži in zamudniki. Potem so začeli prihajati na odbor.

„Jaz sem si premislil. Nekako bom že spravil skupaj tisti delež, ni hudirja. Ako zmorejo drugi, bom še jaz.”

Načrtna komisija je določila za Kotlje 16 kilometrov žice. To je za tiste, ki so se pravočasno priglasili. Malo bo treba počakati, da pride žica še za vas, za zamudnike.

Toda strela božja, zdaj so se začele šele prave komedije. Električarji hočejo spat pod streho in hočejo jesti. Vse to je treba preskrbeti na udarniški način. KLO je preskrbel streho, kuhinjo pa jim mora preskrbeti odbor. Pa je šlo. Nekaj odbornikov je šlo pobirat živež, toda samega želja in kisle repe električarji vendar ne morejo jesti pri takem mrazu in delu. Pa se je oglašil kmet Pavšer, Hotuljec:

„Eno ovco dam jaz.”

Potem je prišel Suler iz Sel in rekel:

„Dve ovci bodo dale Sele.”

In tako dalje.

Kmečko-delavska skupnost se je izkazala.

Strasirano je bilo v nekaj dneh in zdaj je bilo treba začeti kopati jame. Menda blizu 400 jam. To je za obupati. Odbornik Lužnik se je iz obupa pri vsaki seji napil. Hotuljci pa so se lotili jam. Hotuljske organizacije, OF, AFŽ, ZMS, vse je bilo na nogah. OF je sklenila, da bo vzela legitimacijo vsakomur, kdor ne bo pomagal. Živio! Brdinje so tekmovali s Podgoro, Prežihov vrh sam s seboj in Sele s Kotljami.

Jame so vražje, posebno v taki zimi. Koplješ, pa ti zemlja sproti zmrzuje. To bo trd oreh. Počasi pa je le šlo dalje. Ko je Okrogelnikov Anza izkopal zadnjo jamo, je zavrisal, da so ga čule vse Kotlje. In potem so mu odgovarjali kot zmagovalci Pavelnov na Brdinjah, Podpečki v Podgori, Zaberčki na Selah:

„Juhu-hu, elektrika je tukaj!”

„Petletnica se je začela!”

Vseeno bo to trd oreh. Jam je 400, a delovne sile je premalo. Pol Kotelj in Sel je v planinah, ker je treba spraviti v dolino 5000 kubičnih metrov hlodov za državo in kdo ve, kako dolgo bo saninec držal. Naposled je to skoraj pol milijona dinarjev zaslužka in to ni šala. Zato stvar ni šla tako od rok, kakor bi kdo pričakoval.

Toda glej, naenkrat je prišla pomoč. Nekega sončnega dne se je spet ustavil sredi vasi velik tovorni avto in z njega je poskakalo čez 70 dijakov in dijakinj iz gimnazije na Ravnah. S seboj so imeli harmoniko in peli so. Kaj pa je to? Jame... Jame smo prišli kopat. Fantje in dekleta. Kako bo ta zelenjad sukala kramp in lopato v tem mrazu. Pri tridesetih stopinjah. Saj jim bodo lica zgorela od mraza.

Mladina iz gimnazije je zmagala. Kopala je, zvečer se je odpeljala s pesmijo in s harmoniko, prišla je še enkrat in kopala. Jam je bilo iz dneva v dan več izkopanih. Tisti, ki so se mladini prvi dan smejali, so utihnili in nekateri so začeli govoriti:

„Študentom in študentkam bo treba nekaj za to napraviti.”

Hotuljci so sklenili nekaj napraviti in to nalogo je prevzela hotuljska mladina sama. Dela je še veliko. Treba bo postavljati drogovce in potem jame zasipati. Manjkalo bo še pridnih rok. Kje vzeti?

MIŠKO KRANJEC:

DED IN VNUK

Od vse Veselove družine sta se dotlej na dom vrnila samo ded in vnuk. Po naključju se jima je bilo posrečilo uiti Svabom, ko so le-ti vdrl v njihov dom, povežali domače, izropali vse, kar je bilo kaj vrednega, zažgali domačijo in ustrelili Tončka, ker se je uprla. Ded je bil odšel z vnukom v vaš k prijatelju Joštu Repniku, ki je bil kar celo uro daleč. Da mu taka dolga pot ne bi bila preveč samotna, je vzel s seboj žlobudravnega Grego. In pot ni bila samotna: Grega je žlobudral še mnogo več, kot si je ded želel. Preden sta ded Jurko in ded Jošt pokadila dve pipi in preden se je Grega sprijateljil z Joštovimi vnuki, so vsi videli, kako nekje daleč nekaj z vsem žarom plameni in kako se oblaki dima dvigajo v nebo. Gorel je Veselov dom. A preden sta ded in vnuk na vso sapo pridrvela do doma, že ni bilo nikogar. Videla pa sta, kako se je po klancu v dolino vil dolg in žalosten sprevod. Spreddaj so gnali živino, za njo so stopali ljudje in za temi vojaki. Tu gori pa je hiša še na vso moč plamenela. Vsi so odšli, samo Tončka je ležala na tratnici pod jablanami, ker se je bila uprla nasilju; nje niso mogli povesti s seboj. Samo pes Rinko se je vrnil, ker jo je bil ucvrl pred Svabi v gozd. Zdaj je žalosten čepel, se včasih podrgnil ob nogo dedu in Gregi, nato pa spet začel turobno cviliti. Kokoši, ki jih niso mogli ujeti, so se tudi vračale iz gozda in preplašeno gledale, kaj se dogaja. Vse je bilo tako žalostno, vse je navdajal tako strašen brezup.

Ko se je plamen polegel in se je zvečerilo, je ded poiskal luknjo, da sta v njej prespala noč. Naslednje jutro pa je ded Jurko vzel s seboj vnuka Grego, psa Rinka in tri kokoši, ki so ostale, in so odrinili na dolgo pot, še dalje v gore, kjer je ded imel starejšo sestro. Tam sta se ulovila na dom in družino in tam počakala, dokler se ni razbežal poslednji Svab. Ko so bile gore in doline svobodne, ko so povsod prevladali partizani, sta se Jurko in Grega poslovila od sorodnikov in se vračala na svoj dom. Njeno borno bogastvo se je v tem času pomnožilo, od treh kokoši sta zdaj dve vodili cele jate piščancev. Dobila sta v pomoč pri sorodnikih dve svinji, koza in junico. Samo Rinko je ostal sam, le postaral se je.

Vrnili so se torej in se lotili dela. Dela je bilo več ko preveč, celo pa za njune roke in moči. Dom je bil ena sama žalostna podoba razdejanja. Gole, očrnele, izprane in razbite stene so se sončile na pomladnem soncu. Ogoreli in očrnele tramovi so ležali križem med zidovi in zunaj. Ta žalostna podoba je v srcu vzbujala samo brezup. In celo ko so bili vsi taki: dedu

Zakaj pa je na svetu delavsko-kmečka solidarnost? Guštanski fužinarji so sklenili, da bodo prišli Hotuljcem na pomoč. Nekaj morajo storiti, da Hotuljci potem ne bodo pretrdi pri oddaji mleka in drugih pridelkov. Dobro, taka zveza drži. V tovarniških pisarnah na Ravnah je uradnikov kakor listja in trave. Tudi ti so dejali, da bodo prišli pomagat. Bomo videli, kako se bodo te frajle obnašale s krampi in lopatami. Na svidenje.

Jame še niso bile vse izkopane, ko so se interesenti že lotili drogov. Spočetka je kazalo, da bo drogov preostalo, ker se je vsak bal lesa, ki ga je gozdna uprava znala tako zasoliti. Volen je imel varuštvo nad drogi. Toda interesenti so droge čez noč razvozili, prvi so bili neumni Tomaži in Volen je naposled sam ostal brez drogov. Ha, hal

Hotuljci so napravili hvalevreden sklep, ki ga je treba povedati vsemu svetu. Ene mu revežu, ki res nima sredstev za napravo elektrike, bodo na stroške interesentov potegnili v hišo živo nit. Takemu, ki se je med okupacijo pošteno zadržal in ki se tudi zdaj pošteno zadrži proti državi.

V Kotljah bo tako kmalu zasvetila električna luč. Kotlje in Sele pod Uršljo goro ne bosta več v temi, ampak prvi vasi v prevalskem okraju, ki so vstopile v pridobitve našega gospodarskega načrta. Stopile z lastnimi močmi in z velikimi žrtvami. Kotlje in Sele so zaupale naši oblasti in jo podprle z vsemi močmi. Niso se dale prestrašiti od težkoč sedanjega časa. Tisto vero, ki sta jo ti dve lepi vasi imeli do svoje domovine in Osvobodilne fronte med okupacijo, tista vera je stala pred njima tudi sedaj, pri tem velikem, težkem in na-

Karl Širok:

Umrl je Jezus

Umrl je Jezus... Tiho so ga s križa sneli, v mrtvaške prte ga povili in v skalnat grob ga položili... In če bi tam ležal, Marija, jeli, da bi smeli nositi mu takrat na grob dišav? — A on je vstall

Prebile petim fantom krogle so srce in grob so izkopali jim nekje, zasuli jih skrivaj kot stekle pse, a kje — še mati vedeti ne sme. Pa naj bi bil njih grob kjer koli: ob kraškem kalu, za podrtim zidom, ob cestnem jarku ali kje med brinjem — le da bi mogli položiti nanj šopek poljskih rož in pomoliti za verno dušo očenaš...

Umrl je Jezus... Tiho so ga s križa sneli, v mrtvaške prte ga povili in v skalnat grob ga položili... In če bi tam ležal, Marija, jeli, da bi smeli nositi mu takrat na grob dišav?

prednem podjetju, ki se imenuje: elektrifikacija naše dežele.

Za Kotljami in Selami pridejo kmalu tudi druge vasi našega okraja.

In potem se bo iz našega kraja zasvetila luč tja čez mejo na Koroško, v Avstrijo in ta luč bo govorila:

„Mi smo napredna dežela, mi smo Jugoslavija.”

gozd in bodo koklje same pazile na piščance, kajti midva bova imela preveč drugega dela. Tudi za Rinka bom postavil hišico. Mislim, da si jo je zaslužil za stara leta. Povrhu me ves čas tako mlo ogleduje, kakor bi me hotel vprašati, če mislim kaj tudi nanj. Pa še mnogo drugih stvari bom napravil,” je zaključil Grega.

„No, dobro” je pritrdil ded. „Meni gre počasneje spod rok.”

„To vidim,” je menil Grega, „vendar si ti že star in ti ni zameriti. Ko bom jaz s svojim že gotov in če bom le utegnil, ti bom rad pomagal, ker drugače ne boš nikdar končal. A k meni ne prihajaj, dedek. Nočem, da bi kaj videl, preden bom gotov.”

„No, če ni treba, pa ne bom prišel,” je obljubil ded. Kajpa vmes sta pričakovala, če se morda kdo domačih vrne. Morala bi priti Gregova mati in oče ter sestra Micka, z gora bi moral priti Gregov brat in neki stric. Zdaj je bil tu čas, ljudje so se vračali z gora in prihajali so tudi taki, ki so jih, kakor Gregove starše, Svabi nekam odpeljali. Dasi nista govorila o njih, komaj kdaj zvečer, so njune misli vendar bile prepletene samo z njimi: kdaj bodo prišli in ako bodo sploh prišli? Seveda, zgolj čakati ni imelo pomena. Bilo je treba delati, ker je povsod vse samo čakalo. Koliko lepše bo, ako se že kdo vrne, pa najde vsaj malo urejeno. Zato se je ded najprej ubadal s čiščenjem, popravljanjem, dokler ni dognal, da tam naprej ne more sam, marveč si mora vzeti tujo pomoč. Treba je dom popraviti, da bo, kakršen je bil nekoč. Zdaj so bile samo še očrnele, raztrgane in okrušene stene, vse, kar je bilo leseno, pa se je spremenilo v pepel ali pa je zoglenelo. In res je ded včasih dobil koga, da so začeli žagati in se pripravljati na večja dela. Delo je steklo iz dneva v dan, skoraj že ves mesec.

Tedaj je neke nedelje prišel Grega k dedu in rekel:

„No, zdaj pa lahko prideš in si ogledaš. Jaz sem s svojim gotov.”

„Imenitno,” je odvrnil ded presenečen, „le kdo bi si mislil, da boš tako hitro vse napravil! Jaz šele žagam, kje pa je potem še vse drugo!” Že je odhajal z Gregom, da si ogleda novi dom, ki je tako naglo zrasel iz nič.

Šla sta po jasi navzgor proti gozdu, od katerega je bil vrt z leseno ograjo oddehlen. Na trati se je pasla junica, ne daleč od nje je bila ob kol privezana koza, ki ju je zvedavo gledala. Svinji sta si našli blatno kotanjo in sta v tem blatu ležali na pripekajočem soncu. Na robu gozda sta brskali koklji vsaka s svojo družino. Posebej je stal petelin ob putki in oholo gledal nanju.

Fr. S. FINŽGAR:

Hudournikov Lisko in martinček

Prav blizu kočje g. Hudournika je bila nizka skala in krog nje polno debelega gruča. Ker je bila skala obrnjena na poldne, je sonce pripekalo nanjo, da je bila kar vroča.

Hudournik je opazil, da se hodi na skalo gret martinček. Leno je ležal na soncu in mežikljal z drobnimi očesci v sonce; na levi strani se je videlo, kako mu urno bije srček. Hudournik ga je večkrat veselo gledal in ga ni podil. Nekoč ga je naletel, kako je sedla tršata muha martinčku prav pred nos. Bliskoma jo je pograbil in pohrustal. Tako mu je bila všeč, da se je zadovoljna obližoval s tankim jezičkom.

»Tako, na preži si, tinček malil!«

In takoj si je Hudournik eno izmislil. Začel je loviti muhe in brenclje, ki jih je bilo zaradi živine veliko. Nato si je urezal tanko šibo in jo na koncu priostрил. Nanjo je nabodel muho, seveda jo je prej umoril. Tiho je šel do skale in jo oprezno pomolil martinčku. Ta je pograbil muho tako hlastno, da je Hudournik začutil, kako so prišli drobni zobje za konico šibe.

»Aj, ta ti tekne, kajne?« mu jo je Hudournik privoščil. Še in še mu je lovil muhe, ga je klical tin — tin in glejte! Če martinčka ni bilo na skali, je na klic pritekel izpod gruča po muho. Tudi ni bilo treba muh več nabati na šibo. Omamljeno mu je spustil na skalo, martinček pa je hlastnil po njej.

»Kaj takega pa še ne!« je bil Hudournik kar ponosen. Odslej je vsakega, kdor ga je prišel obiskat, povabil k skali, poklical martinčka: tin-tin in mu dal muho.

Vse to je ljubosumno opazoval Lisko. Včasih je že pomeril proti martinčku, a ga je Hudournik ustavil: »Beži, kača!« Lisko je slušal, toda zavist je v njem rasla od dne do dne.

»Ali je te kače treba?« se je pletlo po Liskovi glavi. »Saj gospodar skoraj nima več časa zame. Vedno ta tin-tin. On je vse. In če bi mu lovil ves dan muhe, nič ne de. Meni pa pozabi naliti skodelico vode, da moram hoditi k studencu, če si hočem ugasiti žejo.«

Lisko je sklenil, da tvega rajši tudi še tako nevarnost, kakor pa da bi mu ta »tinček« odjedal gospodarjevo ljubezen.

Ko je nekega dne Hudournik po obedu legel, je tudi Lisko iztegnjen

počival na soncu. Pa ni zaspal. Ko je bil prepričan, da gospodar spi, se je tiho splazil do skale. Martinček je bil na njej. Korak za korakom se je prihotopil Lisko proti njemu. Tako tatiško je bil previden, da nobena travica ni zašumela. Ko je premeril, da je zadosti blizu, je ravnal po martinčku, ga zgrabil, stisnil z zobmi, ga potresel in vrgel ob tla. Ubogi martinček je še enkrat, dvakrat pomagal z repkom in ni ga bilo več. Lisko ga je prijel, odnesel v grmovje in tamkaj zagrebel. Potem se je previdno priplazil pred kočjo, legel na sonce in se delal strašno nedolžnega.

Ko se je čez čas Hudournik zbudil, kam? Prva pot k martinčku. Ni ga bilo na skali. Hudournik kliče: tin-tin, ponuja muho, martinčka od nikoder. Lisko pa leži pred kočjo in se smeje v svojem hudobnem srcu. Ko Hudournik ni mogel priklicati martinčka, se je vrnil. Toda še dvakrat ga je šel vabit, tisto popoldne. Zastonj. Ni ga bilo.

»Morda je šel kam v okolico. Se bo že vrnil.«

Drugi dan je hudo deževalo in zelo mraz je bilo. Ob takem vremenu martinček sploh ni prilezel iz luknje. Hudournik je to vedel in niti gledat ni šel.

Tretji dan pa je bilo nebo umito ko ribje oko. Sonce je kar žgalo — vendar martinčka od nikoder.

»Lisko, če si ga ti? Tega ljubega tinčka. Ali ti nisem rekel: Beži, kača! Že prav. Če si ga zares ti, ti bo že kazeno za petami!« Lisko pa se je delal nevednega in neumnega. Bil pa je seveda vesel, ko si je osvojil vso gospodarjevo ljubezen. Sedaj je bil Lisko spet prvi in zadnji.

Kmalu po tem krutem maščevanju sta šla na daljši sprehod. Lisko je tekkel pred gospodarjem, povohal vsako drevo, pretaknil vsak grm, skakal na levo in desno daleč v gozd, da ga je moral gospodar klicati. Kar je res je res. Na žvižg je priskakal vselej k njemu. Ko sta prišla iz gozda na vročo, kamnito stezo, jo je Lisko mahnil naprej.

»Kaj pa je to?« Lisko je obstal, dvignil prvo nogo in gledal. Na skali se je grel skrčen v pisan svitek — modras. Lisko je šel oprezno proti njemu.

Dedu ob strani pa je šel Rinko z zavnanim repom.

Tik ob gozdu sta naposled obstala ded in vnuk! Pred njima je bilo mogočno naselje iz ilovice. Grega je držal roke na hrbtu in ves je bil ozarjen od ponosa, ko je tako ob dedovi strani gledal to lepo naselje, kopajoče se v soncu, ležeče na robu smrekovega gozda, kjer je tako lepo šumelo.

»To je naš dom,« je rekel Grega in pokazal na gmoto iz rjave ilovice. »Na Bregu se bo imenovalo, ker stoji na visokem. Samo poglej, dedek, kako lepo se vidi od tod! Tiste gore poglej, potem tisto dolino. Kako se vidi voda, cesta in vasi. To je zdaj naše. V tej prvi hiši bomo stanovali,« je rekel in pokazal na prvo gmoto ilovice, lepo na ogle rezano, krito s palicami, z vdolčinami okni in durmi; visoka je bila do kolena. »Ko prideš notri,« je pojasnjeval, »je najprej veža. Naravnost naprej je kuhinja, kjer sta peč in štedilnik. V kuhinjo sem napeljal vodo, kakor to imajo Ocep-kovi. Zato, da materi in Micki ne bo treba ven po vodo in tudi prali bosta lahko kar notri. Na desno je hiša, kjer bomo jedli, poleg pa kamra. Na levo od kuhinje so shramba in kleti. Sedaj pa greva v prvo nadstropje. Tam je več sob. Najlepša je tvoja. Najbolj spredaj je, tako da boš lahko videl gore in doline in da ti bo notri ves čas sijalo sonce, ker vem, da ga imaš rad. Druge sobe bodo za druge. To je torej hiša. Tu dalje so hlevi. Zagradil sem jih.« Res so bili zagrajeni s palčicami. »Lahko kadar koli izpuščiš živino, pa ti ni treba paziti nanjo. Mimo sem napeljal potoček, da ne bo treba goniti živine tako daleč na vodo, kakor smo jo prej. Napravil sem prostor

posebej za krave in za kobilu prav tako. Ovce in koze pa sem kar skupaj spravil. Te se še najbolj razumejo. Za svinje sem postavil zase svinjak in ga ogradil, da bodo lahko ves dan zunaj. Svinje se kar ves dan grejejo na soncu, to zdaj že vidim. Deset hlevov je, saj veš, da jih bomo imeli mnogo. Klobase in kak nadevan želodec so kar dobri, ne? Tudi gnat ni slaba in pomisli, koliko masti bomo potrebovali pri hiši. Tu pa je kurnik. Spodaj bodo kake race, mogoče tudi gosi in seveda piščanci, ker ti še ne morejo letati. Kokoši in petelin pa bodo zgoraj, ker ti nočejo pri tleh sedeti. Za vsem tem pa je kozolec, kjer bomo imeli spravljene vozove, zgoraj pa seno in drugo, kar je potrebno. — Nu ded,« je rekel Grega in ga prijel za roko, »zdaj mi pa povej, kako ti ugaja naš novi dom?«

Ded je mirno poslušal zanosno pripovedovanje, si gladil brado, se včasih kaj počahal po glavi, kimal, zmajeval, pa si vendar pazljivo ogledoval vse naselje. »Na Bregu,« kamor je sijalo tako lepo pomladno sonce in kjer so zdaj smreke tako prijetno šumele. Gledal je ded Jurko vse to in čeprav je prej kaj odkimaval, zmajeval, je naposled le z nekim zadovoljstvom priki-mal. Potem je stegnil roko in pogladil svojemu vnuku kodrasto glavico.

»No, vidim, da si prav lepo zamislil vso stvar. Bo že kaj postalo iz tebe. Mlad si pa že znaš graditi take velike stvari, kaj šele bo, ko boš velik!«

Gregi so žarele oči od tolikšne pohvale. Potem pa se je nekam zamislil in v njegovi glavi se je vrtinčilo mnogo stvari, dokler ni rekel:

»Zdaj sem postavil hišo, a kaj bom gradil, ko bom velik?«

Tedaj se je iz svitka dvignila kačja glava, za njo vrat in še kače za pedenj visoko. Kaj takega Lisko še ni videl. To je posebno velik martinček ali kaj. Lisko leze in leze vedno bliže in že hoče pritisniti nos prav pred modrasa. Tedaj se modrasova glava sklone nazaj, čeljusti se mu razklenijo in preden se Lisko zave, ga modras kakor strela useka v gobec.

»Beži, kača!« je Hudournik zakričal, pa je bilo že prepozno. Lisko je začvilil, stisnil rep med noge in pribežal k njemu. Modras se je pa hitro zmotal s skale in izginil v luknjo.

Hudournik ni vedel kaj početi. Vrnil se je domov. Lisko je cvileč ječal za njim. Ko sta prišla do kočice, je imel Lisko že vse zatekle oči in gobček.

STRIC JOŽA SVOJIM PRIJATELJEM

Vsem prijateljem želi stric Joža prav vesele in zadovoljne praznike. Ker je v zadnji številki »Mlade Koroške« zmanjkalo prostora za prispevke naših najmlajših, je stric Joža izposloval za svoje male prijatelje v velikonočni prilogi »Pionirski kotiček«, da popravi zamujeno in da zagotovi tudi pionirjem čez praznike zabavno čtivo in razvedrilo. Pozdravljeni!

Pismo pionirjev iz Apač

»V nedeljo, 9. marca smo se zopet zbrali pri tovarišici Micki, ki nas uči naše lepe slovenske besede. Z »našo« Micko smo se kar domenili, da nas bo naučila igrice »Vedež«. Potrudili se bomo, da se je bomo dobro naučili in razveselili starše ter druge ljudi s čimprejšnjim nastopom.«

Na sestanku smo zapeli tudi nekaj slovenskih pesmic, tov. Micka pa nam je obljubila, da nas bo naučila še drugih, s katerimi bomo lahko tudi nastopili.

Po »Mladi Koroški« pozdravljamo vse pionirje Slovenske Koroške in jih pozivamo, naj se tudi oni kaj oglasijo in pišejo o svojem delu.

Ob priliki se bomo še kaj oglasili.

Pionirji iz Apač.

»Ko boš velik?« je razmišljal ded. Priprl je oči in se zagledal predse. Daleč pred seboj je videl mogočne gore, ki so se kopale v pomladnem soncu, na drugo stran je bila dolina z reko, cesto in vasmí, lepa in čudovita; okrog teh gora so bile spet druge gore, med tistimi gorami druge doline, po teh dolinah druge vasi in mesta, prostran in lep svet, in naš, da ves naš svet. Tedaj je rekel ded:

»Ko boš velik, boš gradil domovino.«

»Domovino?« je ponovil Grega.

Zamislil se je. Njegove oči so gledale nekam daleč predse; zamišljeno, kakor da skušajo uganiti veliko skrivnost, ki se skriva za to besedo, ki jo je zdaj prvič slišal. Naposled se je ozrl po dedu, ga prijel za roko in ga vprašal:

»Kaj je to domovina in kakšna je?«

»Domovina?« je dejal ded. »To je stor-krat lepša in tisočkrat večja stvar kakor dom. Domovina — to je vse, ozri se okrog in kar vidiš, vse te lepe gore in vse te doline, poleg teh gor in teh dolin še druge, še večje in še lepše gore in še lepše doline. Po dolinah so vasi, velika mesta, kjer prebiva strašno mnogo ljudi, tam so ceste, železnice, po katerih se vozimo. In ljudje, ki pojo, in ljudje, ki trpijo in ki se veselijo, vse to je domovina, vse to je domovina in še sto in sto stvari k temu. Ko boš velik, boš gradil to domovino...«

Obema so žarele oči, ko sta tako sanjala o domovini, o tisti domovini, ki jo je komaj ded bolj čutil, zlasti po zadnjih letih, kakor poznal, ki pa je bila za Grega še tako strašno prostrana, vendar že po teh dedovih besedah tako skrivnostna in tako mikavna.

»Ali pa,« je zdaj nenadoma zaskrbelo

»Revček, ali boš poginil? Prav nobene pomoči ti ne vem.«

Ponudil mu je skodelico mleka. Lisko je nekajkrat srebnil in ga pustil. Nato se je zavlekel v drvnico, se zakopal na svoje ležišče, ki mu ga je gospodar naredil iz praproti, in obtičal. Tri dni je tako preždel. Hudournik ga je hodil gledat. Še klobase se ni dotaknil. V glavo je bil ves zabuhel, oči niti odpreti ni mogel. Četrty dan je prilezel sam iz praproti, poiskal svojo skodelico, popil nekoliko mleka in se spet vrnil v drvnico. Dasi je bil še ves otekel, se je konec tedna vendarle primotovilil v kočjo in užil prvi kosček klobase.

»Trden si,« ga je občudoval Hudournik. »Toda prepričan sem, da si bil ti tisti hunevet, ki je zadaval nedolžnega martinčka. Modras te je pa izplačal. Kar za ušesa si zapiši, da boš vedel za drugič!«

Ali si je Lisko zapisal za ušesa ali ne, ne vemo. Res pa je, da ni povohal nobene kače več, niti nedolžnega martinčka ne.

PIONIRJI

... iz Št. Petra na Vašinjah so pribelem dnevu raznašali in lepili lepake.

... iz Mokrij pišejo: »Ko smo 6. marca šli v šolo, smo našli odtrgan kažipot s slovenskim napisom. Da bi ga zlikovci ne odnesli, smo ga zakopali v sneg. Naslednji dan pa smo ga izkopali in ga ponovno pritrdili z močnimi žebli. Sedaj zopet kaže pot v našo vas.«

... iz Kotmarc vasi so v nedeljo, 16. marca uprizorili igrico »Kraljestvo palčkov«. 300 ljudi je prišlo pogledat in poslušat naše najmlajše. Z iskrenim navdušenjem so ploskali štiri in pol letni Urški, ki je morala ponoviti svojo recitacijo. Pionirčki so tudi prav prijetno zapeli.

... iz Št. Janža so 19. marca nastopili s prizorom »Zaplenjena puška«, deklamacijami in pesmimi.

... iz Kaple na Dravi pa so na isti prireditvi gostovali s pesmimi in recitacijami. Da ne bi zaostajali za domačini, so se tudi oni predstavili z enodejanko »Pojdimo se partizane«.

Grega, »do takrat ne bodo že drugi dogradili te domovine? Potem zame ne bo nič ostalo...« Skoraj nekam žalosten je postal zaradi tega.

»Ne,« je odvrnil ded, »domovino — to je treba vedno graditi. Nikdar ni tako popolna, da ne bi bilo treba še kaj dograditi. Če je danes že popolna, je jutri treba spet kaj novega, kaj še lepšega, še popolnejšega...«

Srečen, da bo zanj še kaj ostalo, je Grega zadovoljno kimal, ves prepojen s temi novimi mislimi, kaj vse ga še čaka. A že se je v njem vrtinčilo nekaj novega, nakar je dejal:

»Bom, dedek gradil bom, samo da bom velik. — A ko bom še večji, ko bom zelo velik, kaj pa bom gradil takrat?«

»Takrat?« se je zamislil ded in se zopet zagledal v svet pred seboj. Ta trenutek ga je, ko se je spomnil domačih, ki so jih bili odvedli, in ko je pomislil na vsa štiri strašna leta, ki so bila za njim, in ko je pomislil še na mnogo podobnih stvari, takrat ga je prijel nekaj v prsih, nekaj se je dvignilo v njem, česar prej ni poznal, kar ga še ni nikdar presunilo; takrat ga je zaneslo, da je vzravnal, zasanjan daleč, daleč še prek domačih gora, dejal slovesno: »Takrat, Grega, boš gradil svet. Ko boš zelo velik, in če boš pameten in pošten, boš gradil velik, ogromen dom. Tisti dom se ne bo imenoval kakor ta »Na Bregu«, tistemu domu bo ime »Svet«. V tistem domu ne bomo prebivali samo mi, tam bo prebivalo na stotine milijonov ljudi, tam bo živel človeštvo...«

In dedova roka je pobožala glavico, ki so ji oči tako strašno zanosno žarele in čigar ustnice so nekaj izpovedovale, nekaj, kar je bilo kot velika obljuba.

Meja je padla...

Koroška - odskočna
deska za napad na
Jugoslavijo

Vse zadnje stoletje se je nemški imperializem v svojem nenasitnem pohlepu prikrilo, toda načrtno zajedal v slovensko zemljo in si ustvarjal most k Jaranskemu morju. V prvih aprilskih dneh pred šestimi leti pa je do blaznosti stopnjevana osvajačnost — hitlerjevski fašizem v oholem zaupanju v svojo silo odvrget vsako krinko in vdrl od vseh strani v Jugoslavijo.

Pijani veselja so se tedaj koroški šovinisti v trumah prostovoljno javljali, da hočejo korakati proti »Čušom« in »Srbom«. In res so prav ti velenemeško usmerjeni elementi iz koroških mest, kjer so se že dolgo zbirali za napad, v avstrijskih enotah kot prvi prekoračili Karavanke in stopili v Meziško dolino. »Gebirgsjägerji 1939«, ki so imeli svoj sedež v Celovcu, so šli kot predhodnica; iz Koroške je korakala »Grenzschutzdivision« pod vodstvom generalnega poročnika Nagy-ja; njene podrejene polke pa so vodili pri napadu stotnik Semmering, stotnik Hofer in krvnik slovenskega naroda major Maier-Kaibitsch, ki so ga za njegove zasluge takoj odlikovali z železnim križem. Iz Celovca je odkorakal policijski bataljon 181 in zaščitni bataljon, podpisala pa jih je topniška enota 112 iz Beljaka.

To so bile prve edinice, ki so vdrlle čez nemško-jugoslovansko mejo, da udarijo po malem slovenskem narodu in razširijo nemško oblast nad jugoslovanskim ozemljem.

Koroška je prevzela upravo

Za nemško vojsko pa se je vsul roj agitatorjev, uradnikov, gestapovcev in nacističnih mogotcev, da zasidra na osvojenem ozemlju nemštvo. »Koroški, ki je v celoti nemško narodno in kulturno ozemlje, ki je skozi vsa stoletja preteklosti izpolnjevala svojo vsemensko nalogo in v obrambo nemštva vodila stoletni boj, ob meji je Führer poveril nalogo, da po zlomu Jugoslavije napravi Gorenjsko, to staro nemško kulturno in v veliki meri tudi nemško narodno ozemlje, spet nemško. Koroška je obmejna stražarja na jugu in v izpolnjevanju svo-

je naloge odgovorna 85 milijonom Nemcev.« (Bauernkalender der Landesbauernschaft Kärnten, 1943.)

In res so koroški šovinisti to nalogo navdušeno sprejeli in z vso vnamo brezobzirno izpolnjevali.

Najprej so udarili po koroških Slovencih. Takoj prve dni po vkorakanju v Jugoslavijo so romali v zapore vsi uglednejši koroški Slovenci. Slovenska zadruga zveza in vsa društva so bila razpuščena, njihovo premoženje zaplenjeno, slovenski jezik pa prepovedan celo v zasebnem življenju. Na povelje škofijskega ordinariata so ga pognali tudi iz cerkve.

Koroška je dala sosednji Gorenjski vse osebe, ki je bilo potrebno za nemško upravo. V trumah so se prostovoljno javljali za »Einsatz in Oberkrain«. Odhajali so vsi v šoli »Heimatbunda« izurjeni strokovnjaki za pomembnejše: uradniki in žandarji, ki so že na Koroškem pokazali, kako je treba občeati z »manjvrednim slovenskim ljudstvom«, predvsem pa seveda učitelji, ki so se vsi brez izjeme, vključno 146 tako imenovanih »slovenskih« učiteljev, ki so v letih 1920 do 1938 zapustili celovško učiteljsko skupno z današnjimi »strokovnjaki in referenti za dvojezično šolstvo« javili za »Deutsche Volkstumsarbeit im Ferieneinsatz«. Ves ta kader so tvorili koroški nacisti, dali so vse krajevne vodje NSDAP in druge funkcionarje za priključeno Gorenjsko, pač najboljši dokaz, kako je bila Koroška prežeta z nacizmom.

Karavanke - koroško gorovje

Pomladanski mesec 1. 1941 so bili za Koroško meseci razširjenja njene ozemlja, prestopila je svoje s tolikim poudarkom »naravno zaokrožene meje« in vključila v svoj Gau še »Vorland der Karawanken« — Gorenjsko in Meziško dolino. Tedaj, ko je Nemčija korakala od zmage do zmage, so iz prevelikega navdušenja odvrli vse pomisleke in do kraja odkrili svoje resnične osvajaalne cilje in s tem tudi svoje bistvo. Čez noč so zavrgli vse svoje

dotedanje argumente in prezrli vsa kričeča protislovja v svojih sodbah. Še pred nedavnim so bili Kranjci čisto drugačen narod kakor »windišarske« Korošci, ki so kazali neprimerno več nordijskih potez, tedaj pa so po Graberju, Wutteju, Paschingerju na mah postali »tudi v rasnem pogledu mnogo bližji Nemcem na Koroškem in Štajerskem kakor svojim sosedom na jugu«. (Grabner: Oberkrain, str. 69.)

Čez noč je padla teorija o »nedeljivosti« Koroške in so Karavanke menjale svojo vlogo. Če so bile ob plebiscitu in pozneje do napada na Jugoslavijo »edinstvena meja, kakršne Alpe ne kažejo tako hitro, kajti ta meja ne loči samo rek in življenskih prostorov, temveč že tisočletja tudi ljudstva in kulture« (Kärnten, des Reiches Südwacht, str. 6), so »Karavanke, dolgo dobo obmejno gorovje, postale sedaj sposoben most med dvema pokrajinama« (Paschinger: Oberkrain). To sposobnost Karavank je mož prav tako na široko utemeljil, kakor pred leti njihovo vlogo kot južna meja države in kakor jo danes na povelje koroške deželne vlade spet utemeljuje. Graber pa pravi v isti knjigi: »Danes Karavanke ne tvorijo več koroške meje, temveč so samo še koroško gorovje.«

V številnih knjigah so koroški »znanstveniki« utemeljevali nedeljivost tudi z gospodarskimi razlogi. Po priključitvi Gorenjske h Koroški, torej ozemlja na drugi strani te »edinstvene meje na Karavankah«, pa je Gauleiter v svojem pozivu na prebivalstvo povečane Koroške trdil, da »predstavlja priključitev gorenjskih krajev tudi za gospodarstvo Koroške dragoceno dopolnitev, ker se bo s tem gospodarska moč pokrajine znatno dvignila. Z razširjenjem bo Koroška lahko še mnogo bolj kot doslej izpolnjevala svoje naloge kot branik države na jugu«. Tako 1. 1941.

Lažniva gesla

Danes pa isti »strokovnjaki za koroško vprašanje« in »znanstveniki« Graber, Wutte, Paschinger in njihovi pomagači odstopajo od svojih utemeljevanj iz 1. 1941 in spet prihajajo na dan s starimi argumenti o »nedeljivosti« Koroške. Niso jim mar protislovja v pogledih na pokrajino, saj niso slučajna, temveč kakor so ved-

no in povsod bila le izraz nemškega imperialističnega pohlepa po tuji zemlji. Odtod vse lažljivo utemeljevanje njihovih trditev, odtod vse njihovo nasilje nad slovensko narodno manjšino.

Odtod izhaja lažljivo geslo »Kärnten frei und ungeteilt« in vse, kar ga spremlja. Vso laž in narejenost nemških utemeljevanj je priznal Maier-Kaibitsch v znanem govoru 10. julija 1942, ko je izjavil: »V času koroškega plebiscita 1. 1919/20 so bili pogoji drugačni. Takrat je bilo potrebno, da smo razlikovali med Nemci, Vindišarji in Slovenci. Takrat so bili tudi skovani bojni klici »Koroška Korošcem« in »Ven s Kranjci«.

Iste parole se ponavljajo tudi danes. Spet kričijo »Kärnten frei und ungeteilt«, »Horuck über'n Seeberg«, »Koroška Korošcem«, spet razlikujejo med Nemci, »domovini« zvestimi Korošci ali »avstrijskimi Slovenci« in Slovenci. Pač pa so se zmotili v tem, če mislijo, da so današnji pogoji podobni tistim iz 1. 1920.

Naš narod je v letih po vsiljenem in krivičnem plebiscitu, še prav posebno pa v času narodnoosvobodilnega boja spoznal vso lažljivost in trhllost nemških argumentov. Spoznal je, da se za vsemi temi parolami skrivajo le imperialistične težnje. Zato je tudi trdno odločen, da s svojo dosledno borbo proti novemu imperializmu in novemu fašizmu razkrinka vso nepošteno igro, s katero ga hočejo ponovno za-sužnjiti.

V skupni borbi z brati onstran Karavank je spoznal svojo silo in našel politično zrelost. Naš narod se danes zaveda, da njegova borba ni samo boj majhnega narodiča za narodni obstoj, ampak del velike borbe naprednih sil, ki se borijo za pravico in enakopravnost malega človeka. Zavest, da v tej borbi ni osamljen, mu daje vero in moč, da ga ne bo moglo ustrašiti nobeno nasilje kot ga ni moglo ustrašiti nacistično divjanje pred šestimi leti. Tedaj se je uprl z orožjem v roki, podrli mejo na Karavankah in izšel iz boja na strani zaveznikov kot zmagovalec. Prav tako bo odgovarjal v bodoče na vsako nasilje, se branil in boril, dokler ne doseže svoje nacionalne in socialne svobode s priključitvijo k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji.

Koroška

V BORBI

Dr. Mirt Zwitter:

Skoda, ki jo je prizadejalo nemško nasilje slovenskim kulturnim ustanovam na Koroškem

Izvršili so se tudi organizirani napadi na slovenske prireditve. Tako avgusta 1946 v Skocijanu v Podjuni, kjer so napadli slovensko kulturno prireditelje oboroženi inozemski fašisti in okoliški nacisti.

Koroški nacistični nestrpnosti so napadli prireditve slovenskega prosvetnega društva v Skofcih, kjer je bil tudi v prvi avstrijski republiki leta 1936 ubit slovenski pevec Mihej Habih. V zadnjem času se je odigral napad v Dobrli vasi, kjer so nahujskani nacisti in bivši SS-ovci napadli slovenske prosvetne v narodnem domu.

V vseh teh primerih avstrijska oblast ni ničesar ukrenila proti nacističnim napadalcem, pač pa je aretirala slovenske prosvetne v Dobrli vasi.

Nov poizkus nasilja nad slovenskimi kulturnimi organizacijami pomeni odlok varnostnega direktorja za Koroško št. 30.040-SD-46-Dr. SCH. z dne 6. novembra 1946. V njem avstrijska oblast zahteva od Slovencev prosvetne zveze ter od vseh slovenskih prosvetnih društev mesečno javljanje vseh prireditev, imena in naslove vseh novih članov in funkcionarjev. Ta zahteva je bila popolnoma samovoljna kršitev zakon o svobodnem združevanju iz leta 1867. Zato je Slovenska prosvetna zveza to zahtevo odločno zavrnila. Šele na ponoven javen protest je varnostni direktor za Koroško preklinal svoj protipostavni odlok 27. novembra 1946.

Kljub temu skušajo varnostni direktorji podrejeni organi svojo srečo in še v naprej zahtevajo od slovenskih prosvetnih

društev prijave, ki jih je navajal preklicani odlok. Tako je na primer ravnalo okrajno glavarstvo v Velikovcu v odloku št. 9-31-1947-H z dne 19. februarja 1947, naslovljenem na slovensko prosvetno društvo »Peca« v Smihelu nad Pliberkom.

Slovenski prosvetni zvezi je znano, da so na ta način zbrani podatki o številu članstva v komaj uradno dovoljenih, ponovno zatiranih organizacijah koroških Slovencev služili za podkrepitev avstrijskih spomenic na londonski konferenci namestnikom zunanjih ministrov zaveznikov v lelesil.

Danes SPZ kot kulturna predstavica koroških Slovencev še ni dobila dovoljenja za izdajanje lastnega kulturno-prosvetnega glasila. Britanska vojaška vlada je vse tozadevne zahteve zavrnila. Glasilo britanske obveščevalne službe PWB v Celovcu — »Koroška kronika« — po mnenju britanskih oblasti zadošča kulturnim potrebam koroških Slovencev. SPZ proti temu naziranjju odločno protestira. List »Koroška kronika« je namreč v resnici organ najhujše reakcije in služi namenom belogardističnih emigrantov iz Jugoslavije, ki tvorijo celoten kader sodelavcev in uredništva lista. Koroški Slovenci vidijo v »Koroški kroniki« poizkus belogardistov, da bi tudi na Slovenskem Koroškem našli oporo za svojo protinarodno delo.

Prav tako je bil Slovenski prosvetni zvez prepovedan tisk koledarja, pripravljenega za leto 1946, ter otroške povesti »Gozdne sanje«.

Preprečujejo tudi uporabo ostankov slo-

venske literature na Koroškem. Tako do danes zastopniki britanske FSS v Pliberku niso hoteli izročiti lastnikom slovenskih knjig, ki so jih svoj čas zaplenili nacisti, to je slovenskim prosvetnim društvom v Pliberku in Zvabeku. Te knjige ležijo na orožniški postaji v Pliberku.

Na enake ovire je naletela razdelitev knjig, ki jih je SPZ sprejela kot darilo v pomoč pri obnovi slovenske prosvete na Koroškem iz svobodne domovine. Po raznih vaseh so bile hišne preiskave, v Zitari vasi je avstrijska žandarmerija zasliševala raznašalce in zaplenila knjige.

Najnovejša oblika avstrijskega nasilja proti kulturnemu razmahu koroških Slovencev je protipostavna zahteva varnostne direkcije za Koroško, ki predpisuje obvezno cenzuro za vse kulturno-prosvetne prireditve. To cenzuro izvaja tako imenovani »kulturni urad pri deželnem glavarstvu v Celovcu«. Šef tega urada je bivši sodelavec pri nacističnih publikacijah, vladni svetnik Johannes Lindner. Po lastni izjavi ne obvlada slovenskega jezika in slovenski kulturni svet mu je nepoznan. Ugotovljeno je, da cenzuro izvajajo v resnici belogardistični begunci in Nemci iz Jugoslavije, ki opravljajo svojo službo v uradu tako imenovanega »manjšinskega referenta« Rudolfa Čefarina ali pa v uradu »začasnega inšpektorja dvojezičnih šol« g. Lorenza Justa. Vsi ti delajo v uradu deželne vlade za Koroško v Celovcu.

Najpomembnejše področje udejstvovanja belogardistov na Koroškem je celovški radio. Slovenska prosvetna zveza je poskušala prodreti tudi na tem važnem sektorju za ljudsko prosveto. Po prvotnem dogovoru predstavnikov SPZ in predstavnikov britanske radijske sekcije PWB naj bi prevzela pretežni del slovenskih oddaj. Toda sabotaža belogardističnih uslužbencev radijske sekcije PWB proti oddajam in programom SPZ je bila vedno bolj očitna in neznošna. Proslavo obletnice izselitve koroških družin 14. aprila 1946, ki je izzvenela

v nedvoumno zahtevo po priključitvi Slovenske Koroške k FLRJ, so belogardistični izdajalci svoje domovine izrabili za udarec proti Slovenski prosvetni zvezi in proti njenemu sodelovanju pri slovenskih oddajah v celovškem radiu. Poznejše oddaje so bile v znamenju popolne brezpravnosti SPZ ter očitne sabotaže vsakega svobodnega kulturnega ustvarjanja. Predvsem so načrtno preprečili vse oddaje partizanskih pesmi in programov iz osvobodilnega boja koroških Slovencev.

Ta pritisk so izvajali pod zaščito šefa britanske obveščevalne službe g. Geralda Sharpa. Ponovni protesti proti takemu nedemokratičnemu ravnanju so ostali brezuspešni. Pač pa se je z dovoljenjem istih britanskih organov po ozemlju Slovenske Koroške nemoteno vršila odkrita velikomemska šovinistična propaganda, ki jo je pod imenom »Kärntner Heimatabend« prenašal tudi celovški radio.

Po ponovni prepovedi partizanske oddaje za 10. oktober 1946 so osrednji odbor SPZ in zastopniki vseh slovenskih prosvetnih društev soglasno sklenili, da v bodoče odklanjajo vsako sodelovanje v celovškem radiu.

Ta pregled položaja slovenskih kulturnih organizacij pač dovolj jasno označuje, kako je z jezikovnimi svoboščinami, svobodo tiska, kulturnega udejstvovanja, združevanja in javnih nastopov, ki jih dovoljujeta avstrijska »demokratična« oblast in zavezniška vojaška uprava tistemu delu slovenskega naroda, ki se je v dneh najhujšega nacističnega nasilja z brezprimernim junastvom boril na strani svobodoljubnih, demokratičnih sil za osvoboditev izpod stoletnega zatiranja.

Po doživetjih »manjšinske svobode« poznamo koroški Slovenci samo ene rešitev vseh naših narodnih, kulturnih in gospodarskih zahtev: V združitvi s svobodnimi brati v novi, Titovi Jugoslaviji!

(Konec)

Ljudska prosveta v Sloveniji od osvoboditve do danes

IZ GOVORA TAJNIKA LJUDSKE PROSVETE UROŠA KRAIGHERJA

Na tri glavne osnove, ki koreninijo že v narodno osvobodilni vojni, se opira ljudska prosveta v Sloveniji od osvoboditve do danes:

1. Delovno ljudstvo je zakonit dedič in razvijalec pozitivnih kulturnih dobrin preteklosti.

2. Ljudska prosveta je predvsem toliko vredna in potrebna množična delavnost, kolikor nam pomaga vzgajati, oblikovati človeka. Ko so se začele ob ogromni delovni in politični razgibanosti po osvoboditvi risati pred nami določnejši obrisi novega človeka, kakršnega moramo vzgojiti, je postalo jasno, da bo borba za pravo vsebino glavna in najtežja v naši ljudski prosveti.

3. Ljudska prosveta bo ostala najširša množična skrb za dvig izobrazbe delavcev in kmetov, če se bo razvijala kot poseben sektor dela v vseh najširših množičnih organizacijah in v duhu političnega programa Osvobodilne fronte.

Kmalu po osvoboditvi, jeseni 1945. leta, je Osvobodilna fronta dala pobudo za ustanovitev organa, ki bi na teh treh temeljih lahko razvijal, usmerjal in podpiral ljudsko prosveto. Inicijativni odbor Ljudske prosvete je sklical s področja Slovenije okrog sto kulturno-prosvetnih delavcev. Ta plenum je v referatih in diskusijah razpravljal o nalogah, o organizacijskih in tehničnih vprašanjih ljudske prosvete. Izvoljeni odbor ljudske prosvete je povezoval in usmerjal vse delo množičnih organizacij Osvobodilne fronte, ki so prevzele v svoj delovni program organiziranja pevskih zborov, ljudskih odrov, ljudskih knjižnic in ljudskih univerz. S tem je bil ustvarjen šele začetek. V ogromnih naporih za prvo pomoč pri obnovi porušene domovine, v borbenih manifestacijah za naše pravice (Slovensko Primorje, Slovenska Koroška), za utrjevanje mlade ljudske oblasti in za lastno organizacijsko obliko so množične or-

ganizacije po večini še zanemarjale ljudsko-prosvetne naloge. Ženske organizacije so po večini zapadle skoraj v samo drobno delo, sindikalne organizacije pa so bile še vse do zadnjega časa za kulturno-prosvetno delo skoraj brez posluha. Veselje naše-

Na velikonočni ponedeljek

ga ljudstva do kulturno-umetniškega življenja, težnja po izobrazbi, po širokih razgledih je neodoljivo terjala nove organizacijske prijeme.

V času, ko so bile naše organizacije v visoki meri sposobne politično razgibati množice, je bilo tudi kulturno-prosvetnemu delu treba dati enotnejšo obliko in vsebino. Lani smo napovedali ljudsko prosvetno

tekmovanje pevskih zborov in godb, igral-skih družin in drugih kulturno-prosvetnih skupin. Slo je za to, da naši aktivisti kot organizatorji tekmovanja spoznajo v ljudski prosveti mogočno področje vzgoje in prevzgoje, da v tekmi za kvaliteto združimo razpršene male skupinice v večje, da bi množice z vso važnostjo ocenile vrednost svojih kulturno-prosvetnih skupin. Nasvetovali smo ljudsko prosvetne svete, da bi osrednji aktiv Ljudske prosvete dobil svoje organe za povezavo in usmerjanje dela.

Tekmovalne prireditve po okrajih so se vršile v zelo težkih pogojih (poljska dela, mladina v brigadah itd.), vendar so pokazale uspehe. Ljudske množice so tu pokazale svojo politično zavest in izpričale, da je ljudska oblast v njih sprostila nove sile.

Govori naših vodilnih predstavnikov o vzgojnem cilju, o našem kulturnem programu so mnogo pomagali našim aktivistom, da so se v zadnjih dveh, treh mesecih že z uspehom borili proti vsem ostankom brezidejnosti, sebičnosti, klikarstva, proti prazni gonji za številnost na škodo kakovosti v naši ljudski prosveti. Seže s tem dviganjem vsebinske vrednosti dobivajo tudi statistične številke svoj pomen. Po še ne docela zanesljivih številkah smo imeli konec januarja v Sloveniji brez Primorske: 521 ljudsko prosvetnih svetov, 71 ljudskih univerz, 785 ljudskih knjižnic, 571 bralnih krožkov, 24 čitalnic, 115 recitacijskih zborov, 867 igral-skih družin, 20 lutkovnih odrov, 38 plesnih skupin, 772 pevskih zborov, 53 orkestrrov, 21 harmonikaških, 30 tamburaških zborov, 65 godb na pihala. 284 domov ljudske prosvete. V „tednu knjige“ smo v Sloveniji ustanovili 76 novih knjižnic, nabavili 7000 novih knjig, zbrali okrog 400.000 dinarjev. Prav tako je bilo v tem tednu 1096 bralnih večerov.

S kampanjo za izobrazbo pa smo doslej vendarle komaj narahlo tipali in zaslutili tisti široki razvoj, ki je pred nami.

edini odzvali pozivu in se borili proti Hitlerjevi Nemčiji.

Ta pogodba mora zjamčiti izpolnitev pravičnih zahtev koroških Slovencev za priključitev k materi Jugoslaviji.

Dva cilja ameriških imperialistov

Dopisnik tržaškega lista „Il Lavoro“ je obiskal sekretarja Komunistične partije ZDA Williama Fosterja, ki se je na poti skozi Evropo ustavil tudi v Trstu, in mu stavil nekaj vprašanj o zunanji in notranji politiki ZDA.

Prvo vprašanje, kaj misli o Trumanovem govoru, je William Foster objasnili:

Splošna politična strategija ameriških imperialistov zasleduje dva cilja: prvič zavajati ves svet, drugič pa vzpostaviti v ZDA reakcionaren režim.

Glede prvega cilja doslej ni bilo opaziti nobenega bistvenega uspeha. Ameriška politika na Kitajskem pomeni neuspeh; v latinski Ameriki, ki je za ZDA zelo važna, so ameriški imperialisti naleteli na mnoge težave v izvajanju svoje ekspanzionistične politike. Ameriške vojne hujskače je nazadnje razočaralo njihovo upanje, da bodo ustrašovali Sovjetsko zvezo z atomsko bombo; prav tako so se izjalovili njihovi napor, da bi uničili demokracijo na Balkanu in ustavili razvoj komunistične partije v Franciji. To dokazuje, da politični načrti o zavajevanju sveta nimajo uspeha.

Drugi cilj — vzpostavitev reakcionarne vlade v ZDA, je bil deloma dosežen; dejansko so novembra republikanci zmagali na volitvah v obe zbornici, kjer vodijo sedaj silovite napade proti sindikatom. Predložili so kar 212 zakonskih načrtov proti delavcem, ki naj predvsem oslabe sindikate. Nadalje poskušajo postaviti komunistično stranko izven zakona. Po drugi strani so ameriški delavci v sindikatih sicer zelo dobro organizirani, politično pa so šibki. Vendar se trenutno ogorčeno bore proti tem zakonskim načrtom. Po vsej priliki bodo pomenile predsedniške volitve leta 1948 veliko borbo.

Wallace, Pepper, La Guardia in drugi vodijo gibanje, ki se bori proti reakciji. Zatenkrat poskušajo borbo v okviru demokracije stranke, kjer predstavljajo najbolj demokracijsko krilo. Če bi ta njihov borbeni načrt proti reakciji doživel neuspeh, bomo morda doživeli ustanovitev tretje stranke, kar pa še ni gotovo. Poudariti je treba važno dejstvo, da sta La Guardia in Wallace napadla Trumanovo politiko v Turčiji in Grčiji.

Na vprašanje o gospodarski krizi, ki se približuje Ameriki, je Foster izjavil:

„Vsi ameriški gospodarstveniki mislijo, da bo prišlo do gospodarske krize; enakega mnenja so tudi vsi kapitalisti. Mnenja pa se razlikujejo glede časa, ko bo kriza nastopila. Nekateri zatrjujejo, da je pričrtek krize pričakovati za konec tega leta, drugi jo napovedujejo šele za prihodnje leto.“

Dejansko pa obstoje številni znaki za krizo. Borzni kurzi padajo. Zadnji inventarji so dokazali, da je v skladiščih blaga za nekako 34 milijard dolarjev (predočiti si moramo, da je bilo leta 1929, tik pred doslej najhujšo krizo, v skladiščih blaga samo za 28 milijard dolarjev). Vse to so jasni znaki, da imamo v ZDA nadprodukcijo. Po drugi strani pa je kupna moč delavcev znatno padla. Iz vsega tega jasno izhaja, da se bliža gospodarska kriza. Položaj je v splošnem nenormalen, menjavajo se predznaki krize in znaki gospodarskega dviga. Trenutno so ZDA v stanju inflacije, ki je sicer ne moremo primerjati z italijansko ali francosko, ki pa je vendar dokaj resna.“

Kakšne posledice bi imel izbruh krize? „Posledice bi bile zelo resne. S političnega stališča lahko kriza mobilizira delavce, jih napravi bolj borbene in jih vzpodbudi k veliki politični borbi. Po drugi strani pa lahko kriza poveča vojno nevarnost. Ameriški kapitalisti so se mnogo naučili od Hitlerja; da se olajšajo pogubne posledice krize, se povečuje vojska in vojna proizvodnja.“

V vsakem primeru pa, s krizo ali pa brez nje, lahko predvidevamo v kratkem silovite politične in gospodarske borbe v ZDA. Lahko rečem, da so se že pričele priprave za bodočo predsedniške volitve, čeprav se bodo vršile v resnici šele v novembru 1948.“

Kakšna naj bo mirovna pogodba z Avstrijo

Po „Ljudski pravici“ posnemamo tole poročilo posebnega dopisnika TANJUG-a iz Moskve:

Vloga Avstrije v Hitlerjevem taboru med vojno, sedanje stanje v Avstriji ter zahteve sosedov Avstrije, da se spremenijo nepravilne teritorialne odločitve iz preteklosti — vse to nalaga svetu zunanjih ministrov veliko pozornost pri izdelavi mirovne pogodbe z Avstrijo. Ni slučajno, če pogodba z Avstrijo ni bila sklenjena obenem s pogodbami drugih bivših zaveznikov Nemčije. Italija, Romunija, Madžarska in Bolgarija so zapustile na koncu vojne Hitlerjev tabor in pričele oboroženi boj proti Hitlerjevim armadam.

Zadržanje Avstrije je bilo povsem drugačno. Od prvega do zadnjega dne vojne je ostala Avstriji zvesta pomočnica Hitlerjeve Nemčije. V vsej vojni so uporabljali nemški imperialisti vso gospodarsko in ljudsko silo Avstrije v svoje vojne namene.

S pomočjo nemškega kapitala se je razvila do velikanskega obsega avstrijska vojna industrija. Vsak četrti prebivalec Avstrije se je boril v vojni na strani Hitlerja, vsak deseti pa je bil član nacistične stranke. 17 divizij nemške armade, sestavljenih po večini iz Avstrijcev, se je borilo proti ZSSR. Deset takih divizij je sodelovalo pri okupaciji Jugoslavije in v boju proti narodnoosvobodilni vojski Jugoslavije. Te avstrijske enote so zagrešile strašne zločine in povzročile Jugoslaviji velikansko škodo.

Danes je v večjem delu Avstrije stanje, kakršnega težko najdemo v kaki drugi deželi Evrope, ki je pod okupacijo. Denacifikacija zelo počasi napreduje. V državnem aparatu je vse polno nacistov. V vladi so ljudje, ki se niso odrekli pangermanskim idejam in so sodelovali pri pripravah za priključitev Avstrije k

Nemčiji. Nad 100.000 vojnih zločincev iz raznih dežel se svobodno spreha po zapadnih conah Avstrije, kjer kujejo zaroto proti demokratičnim deželam in ogrožajo mir. V Koroški besni nebrzdan šovinizem. Nacistični elementi v državnem aparatu in izven njega onemogočajo slovenskemu življu s pomočjo angleških okupacijskih čet možnost izraziti svojo voljo po priključitvi k Jugoslaviji.

Vsi ti činitelji prihajajo v obzir pri izdelavi pravičnega in trajnega miru v Avstriji. Pogodba mora onemogočiti Avstriji, da bi lahko vnovič podpirala napad. Omogočiti pa mora, da si avstrijski narod izgradi demokratično miroljubno republiko.

V tej luči in na temelju predlogov zaveznikov na konferencah na Krimu in v Berlinu ter na temelju splošnih načel, na katerih mora biti izdelana pogodba z Avstrijo, je treba gledati na poročilo, ki so ga predložili namestniki sveta zunanjih ministrov o dosedanjem delu za pripravo pogodbe.

Posebno važno in poučno je proučiti stališče raznih namestnikov ministrov za zunanje zadeve v onih vprašanjih, kjer ni prišlo do soglasja. Do nesoglasja glede posameznih stvari pa je prišlo v glavnem zaradi stališča ameriškega predstavnika v tem odboru. Namestnik ameriškega zunanjega ministra je zastopal glede vrste vprašanj stališče, ki ni v skladu s sklepi zaveznikiških konferenc o Avstriji.

Stališče angleškega predstavnika glede Avstrije se le malo razlikuje od ameriškega. Ameriški in angleški namestnik sta nastopila proti vrsti točk, ki jih je predložil sovjetski predstavnik in katere je podprl francoski namestnik. Nastopila sta proti temu, da bi plačala Avstrija Jugoslaviji reparacije, čeprav so povzročile avstrij-

ske enote nemške vojske Jugoslaviji velikansko škodo. Glede vračanja zastopata angleški in ameriški namestnik stališče, da Avstriji ni treba vrniti blaga in dragocenosti, ki so bile narpone iz okupiranih dežel Evrope.

Iz vsega tega vidimo, da bi bila Avstrija še nagrajena za svojo zvestobo Hitlerjevi Nemčiji. Te točke pogodbe bi po ameriškem in angleškem predlogu omogočile Avstriji sredstva, da spet postane odskočna deska nemškega napada.

Sovjetski časopis »Novoje Vremja« piše: Ta majhna dežela — Avstrija zavzema v centru Evrope važno mesto v načrtih mednarodne reakcije. Imperialistični krogi Evrope in ZDA bi hoteli ustvariti iz Avstrije svoje oporišče za boj proti demokraciji in želijo dobiti avstrijsko gospodarstvo v svoje roke.

Angleški list »New Statesman and Nation« piše, da bi ekonomske točke ameriškega in angleškega načrta pogodbe spremenile Avstrijo v kolonijo, ki bi bila odvisna od zapadnega kapitala.

Pri dosedanjem delu namestnikov zunanjih ministrov pri pripravah načrta mirovne pogodbe z Avstrijo so se pokazale nevarne težave. Svet zunanjih ministrov bo kmalu začel izdelovati načrt pogodbe. Pogodba mora odstraniti navedene nevarnosti. Hkrati mora biti pravična nasproti FLRJ. Pogodba mora jamčiti, da bo plačala Avstrija del velikanske škode, ki jo je napravilo na sto tisoče Avstrijcev, Hitlerjevih sodelavcev in zločincev, v Jugoslaviji.

Pogodba mora odstraniti nevarnost, ki jo predstavljajo za mir in demokratični razvoj avstrijskega naroda vojni zločinci, ki so pobegnili pred pravico iz sosednih dežel!

Pogodba mora biti pravična do koroških Slovencev, ki so se v Avstriji

Sadjarstvo in vrtnarstvo v Sloveniji

V splošnem gospodarskem načrtu LR Slovenije zavzema posebno mesto Sadjarsko in vrtnarsko društvo, ki predstavlja edinstveno množično gospodarsko organizacijo. V 280 podružnicah, ki delujejo po vseh delih Slovenije, je včlanjenih že nad 15.000 sadjarjev in vrtnarjev. S priključitvijo Slov. Primorje in ko bodo obnovljene še tiste predvojne podružnice, ki imajo še težkoče z obnovo, se bo število pomnožilo še za nekaj tisoč. V današnjih gospodarskih razmerah se je med slovenskimi sadjarji zelo dvignil smisel za organizirano, skupno, napredno delo. Dokaz velikega zanimanja za obnovo in napredek in za rešitev sadjarstva vseh zlih posledic vojne, je živahno delo, ki so ga že predlanskim in lani izvajale mnoge podružnice. Skoro povsod so podružnice najmočnejša opora vseh sadjarskih akcij, ki se na pobudo oblasti izvajajo v njihovem kraju. Nov duh in pri-zadevanje okoristiti se z novimi načini dela, se izražata v delovnem tek-movanju, ki so si ga mnoge podružni-ce letos napovedale, da bi dosegle lepše organizacijske, strokovne in obno-vitvene uspehe.

Na letošnjem občnem zboru Sadjar-skega in vrtnarskega društva Slove-nije je orisal naloge sadjarjev in vrt-narjev referent ministrstva za kme-tijstvo in gozdarstvo tov. Zorčič. Poudaril je med drugim, da posveča ljudska oblast sadjarstvu največjo pažnjo. »Tako po osvoboditvi je bil ustanovljen Sadjarski znanstveni za-vod in smo tako dobili ustanovo, ka-ršne naše sadjarstvo v zgodovini še ni imelo. Brez tega instituta ni prave-ga načrtnega in trajnega napredka. Potrebno je, da mu sadjarji pri nje-gem delu pomagajo. Ljudska oblast se nadalje iniciativno zanima za največjo nevarnost, ki grozi našemu sadjarstvu. Za zatiranje ameriškega kaparja sta tako zvezna kakor naša republiška vlada prispevali znatne zneske, da bo mogoče zatiralno akcijo izvesti čim bolj uspešno. Zaradi enotnosti tega dela naj vse podružnice tesno sedelu-jo z ljudskimi odbori. Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo se je zaradi pospeševanja sadjarstva odločilo, da bo na državnih posestvih uredilo šte-vilo večjih drevesnic, ki bodo vzgaja-le in dobavljale sadjarjem po ceni sa-mo prvovrstne sorte mladega sadne-ga drevja. Načrtno vzgajanje mlade-ga sadnega drevja bo ugodno vplivalo na našo sadno trgovino, v kateri je sedaj prevelika obilica raznih sadnih sort. Končno se bo pri ministrstvu za kmetijstvo in gozdarstvo osnoval po-

seben oddelek za nabavke kmetij-skih potrebščin. Preko tega oddelka bodo sadjarji dobivali vse orodje in druge potrebščine. Da bo mogoče ustreči strokovnim željam, je njihova dolžnost, da s tem oddelkom sodelu-jejo.«

Prof. Priol, vodja Sadjarskega in-stituta v Mariboru, je očrtal delo tega zavoda. Opazovanja Mičurinovih sort so lani tako napredovala, da se bodo letos nadaljevala na širši osnovi. Insti-tut je začel s križanjem sadnih sort. Manjka namreč še taka sorta, ki bi bi-la za podnebje v Sloveniji splošno pri-poročljiva in dovolj odporna za škrlup in pozebo. Lani so pričeli proučevati orehe, da bi dognali tiste tipe, ki ustrezajo mednarodnim predpisom. K sodelovanju so bile povabljene tudi vse sadjarske podružnice. Na širši os-novi se je pričelo tudi škropljenje za zatiranje ameriškega kaparja.

Zelo važna vloga sadjarstva in vrt-

narstva ja oskrbovanje mest in indu-strijskih centrov z zelenjavo in sad-jem. Določena so najprimernejša po-dročja za pridelovanje zelenjave do-ločenih vrst in bo izdelan po obsegu potreb točen proizvodni setveni načrt. Ljudska oblast pri tem misli tudi na zalaganje industrije, ki se bavi s pride-lavo zelenjave. Ta industrija potrebu-je čisto določene sorte in bo oblast v okviru gospodarskega načrta pristopi-la tudi k pregledu zelenjadnega izbo-ra. Ustanovljeno je posebno podjetje za nakupovanje sadja in zelenjave, ki bo sklepalo s posameznimi sadjarji in vrtnarji pridelovalne pogodbe.

Z gospodarskim načrtom bo tako dvignjen obseg in kvaliteta slovenske-ga sadjarstva in vrtnarstva. Tako bo ljudska oblast dala predvsem sadjar-stvu, ki je bilo na Štajerskem že doslej na visoki stopnji, še večji razmah in mu zagotovila odlično mesto na doma-čem in svetovnem trgu.

Koloradski hrošč ali krompirjevec

Kakor je krompir danes priljublje-na in neobhodno potrebna hrana lju-dem in živini, prav tako ga vneto iš-čejo številne male živali in rastline, ki ga uničujejo kot zajedavci. Malo je rastlin, ki bi jih napadlo toliko boleznih in zajedavcev kot ravno krompir. Med temi pa najhujše pustoši koloradski hrošč ali krompirjevec. Ko se je v dru-gi polovici prejšnjega stoletja raznesla vest, da krompirjevec v Ameriki ne-zadržno napreduje in uničuje krom-pirjeve nasade, se je polastil vseh de-žel skoraj paničen strah. Leta 1880 je pisal slovenski prirodoslovec Fran Er-javec: »Ni ga še tukaj, hvala Bogu, ali utegnil bi priti: Potem pa joj nam, ki nam je krompir vsakdanja hrana.«

Česar se je takrat vsa Evropa bala, je danes doživela. Za krompirjem je prišel iz Amerike tudi koloradski hrošč. Nacistična okupacija je poleg vsega gorja prinesla v slovenske kraje še krompirjevca, ki je povzročil po-sebno na Gorenjskem že ogromno gospodarsko škodo. Ker obstoja ne-varnost, da se je vsled tesne poveza-nosti Slov. Koroške in Gorenjske med vojno zanesel ta zajedavec tudi na naša zemljišča, moramo postati nanj pozorni tudi mi, da ga pravo-časno odkrijemo in uničimo, kjerkoli bi se pojavil. Če bi prezrli pojav hrošča in mu pustili časa, da se raz-množi in razširi, bi ga ne mogli več iztrebiti in bi imel neprestano velike stroške z zatiranjem, če bi hoteli sploh še ohraniti krompirjeve nasade.

Kako spoznamo koloradskega hrošča

Je približno 1 cm dolg, podolgovat, od zgoraj zbočen, spodaj ploščat hrošč. Samec je navadno nekoliko manjši kakor samica. Značilna je bar-va prednjih kril ali pokrovk, ki so svetlorumene in ima vsaka po dolgem pet črnih prog. Po trebuhu je rdečka-storumen. Opnasta zadnja krila so živo rožnatordeča, ki pa se ne vidijo, če je hrošč na miru, ker jih pokriva-jo pokrovke. Svetlo rdečkastorumen ovrtnik ima 11 črnih lis, od katerih je srednja največja in ima obliko črke V.

Pomarančasto rumena jajčka so 1,5 milimetra dolga, na koncih zaokrože-na in so v kupčkih po 12 do 18 koma-dov, povprečno pa po kakih 30 tesno drugo ob drugem pokončno prileplje-na na spodnji strani krompirjevega listja. Včasih jih samica odlaga tudi na druge rastline in celo na zemljo.

Odrasla ličinka je približno 1,2 cm dolga, ima precej debel in navzgor izbočen ali grbast zadek, ki se proti koncu zoži. Mlada ličinka je rdeča, pozneje pa postaja svetlorumena. Le glava, ovrtnica, noge, dve vrsti bradavičastih pik ob straneh trupla so črni.

Buba je zamazanordeče barve, 1 cm dolga in jo najdemo v zemlji 3 do 30 cm globoko.

Hrošč je, kakor vidimo, tako zna-čilen, da ga na moremo zamenjati z drugimi hrošči, tudi ne s pikapoloni-

co, ki je koristna in se hrani z listni-mi ušmi. Razliko polonice in krompir-jevca spoznamo najbolje v tem, da njena buba miruje prilepljena na krompirjevo listje, ker nima nog, do-čim se ličinka koloradskega hrošča premika s tremi pari nog in objeda listje. Tudi živahne temnosive ličin-ke pikapolonice, ki še požrešneje ka-kor same pikapolonice žro listne uši, se po barvi in obliki ločijo od ličink krompirjevca.

Kako živi krompirjevec?

Hrošči prilezejo spomladi iz zemlje, kjer so prebili zimo 10 do 20 cm, ne-kateri tudi do 70 cm globoko. Pojavijo se koncem aprila ali v začetku maja. Takrat je krompir navadno že ozele-nel in se spravijo takoj nanj, da mu odjedajo prvo zelenje. Po 10 do 12 dneh začne samica odlagati jajca, ki jih v dveh letih življenja odloži 1400 do 1600. Iz jajčec se v treh do 12 dneh izležejo ličinke, ki še bolj požrešno ka-kor hrošči objedajo listje do golih re-ber. Če se prav močno razmnožijo, požro celo listna rebra in stebila, da ostane njiva sredi poletja docela prazna. Ličinke dorastejo v dveh do treh tednih, nakar se zabubijo v zemlji 3 do 30 cm globoko. Iz bube se v zemlji po približno 7 dneh razvije hrošč, ki ostane v zemlji še en teden nato pa se pridruži drugim na krom-pirjevem listju. Hrošči prezimujejo v zemlji, kjer ostanejo nekateri tudi dve leti nepretrgoma. V našem podnebjju je pričakovati vsaj v toplejših letih 2 zaroda letno, če upoštevamo, da traja razvoj od jajčec do hroščev sa-mo pet do šest tednov.

Iz te hitre zaploditve vidimo vso ne-varnost krompirjevca. Potomstvo ene same samice šteje v poldrugem letu 8 milijard, ki rabi za svojo prehrano 1500 hektarjev krompirjevih nasadov. Te številke nam pričajo, da strah pred krompirjevcem ni prazen.

Hrošči se od časa do časa dvignejo in tedaj jih veter ponese lahko zelo daleč. Na ta način se razširijo v Ame-riki in Franciji vsako leto za 150 do 300 km. Tudi voda jih lahko zanesi daleč. Pa tudi s kmetijskimi pridelki in raznimi sadikami se hrošč lahko prenese. Tako je bil z ladjami pre-peljan iz Amerike v zapadno Evropo in od tod v naše kraje.

Izdajatelj, lastnik, odgovorni urednik lista: dr. Matko Scharwitsl, Wien XVI, Ottakring-gerstrasse 83. — Glavni urednik: dr. Franci Zwitter. — Uredništvo in uprava: Wien IV, Waaggasse 6/II. Telefon B 21-5-50. — Po-družnica uprave: Celovec (Klagenfurt), Völ-kermarkerstrasse 21/L. — Tiska: »Globus«, Zeitungs-Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I, Fleischmarkt 3-5.

PREZIOH VORANC

Ko so prišli na vrsto tržani in do-pustniki, je partizanka ukazala: »Slecite uniforme!« Dopustniki, ki so se od strahu neko-liko iztreznili, so se začeli na mestu slačiti. V spodnjih oblekah so bili njihovi obrazi še obupnejši kakor pa prej v uniformah. Puške so še vedno molele skozi okna. Nekateri partizani so hitro po-brali obleke in jih stlačili v svoje nahrbtnike. »Ali smo gotovi?« je vprašala tedaj Kristina. »Smo!« je odgovoril Rojenkov in še vprašal: »Ali lahko vzamemo svoje stvari s seboj?« »Lahko.« Nekaj odbranih fanfov je odšlo v vežo, kjer so iz shrambe pobrali nahrbtnike, ki so jih že prej pripravili. Tega tisti, ki so ostali v sobi, niso za-pazili. Nato so partizani pobrali še

puške dopustnikov in potem so odšli z vsemi mobiliziranci. Pred njihovim odhodom je partizanska poveljnica še ukazala:

»Petnajst minut nihče ne sme za-pustiti hiše. Vsak bo ustreljen, kdor se pokaše iz hiše!«

Potem jih je pobrala noč.

Ne le petnajst minut, ampak goto-vo pol ure ni nihče izmed ostalih sto-pil iz hiše, razen starega Rojenka, ki je stopil na prag in poslušal, kdaj bo do koraki odhajajočih utihnili na kon-cu gonj. Še potem je bilo ljudi težko spraviti iz hiše in tržani ter dopustni-ki so ostali do svita. Ko so že nekoli-ko prišli do sape, so se pričeli rotiti in kleti. Gole dopustnike so morali medtem domačini obleči, kakor so ve-deli in znali. Ko je bil dan, so izginili kakor poparjeni.

To je bila prva partizanska mobili-zacija tostran gore.

4. Dežela tostran gorovja se je odela v vigradni plašč. Cvetje in zelenje je spremljalo vsak njen korak. Letos je postala spomlad še bolj razkošna, za-kaj ni ji bilo le dovolj cvetja in ze-lenja in svežih trat ter pesmi pijanih ptic in črvičkov, letos se je ta pomlad sprehajala po deželi še z zastavami, venci in rožami. Njen prihod je bil veličasten kakor še nikdar v zgodo-vini te dežele. Po mestih, trgih in po vaseh so vihrale zastave, ceste so bile okinčane s slavoloki in z napismi in vse hiše so bile skrite v rože. Čez deželo je šla velika in svetla nevesta, ki se je imenovala: Svoboda.

Ljude so hodili s svatovskimi obrazi naokoli, tudi tisti niso mogli zakriti svojih obrazov, ki so nosili trpljenje v svojih srcih. Tudi njihove bolečine so bile lepe in sončne, kakor so bili sončni dnevi tega prehoda.

Teden dni pozneje, ko je bil oku-pator pregnan iz dežele, je prišla k Vojenku partizanka Kristina čisto sa-ma. Od tistega dne, ko se je pri Rojen-ku izvršila prva mobilizacija v kraju, nihče ni več slišal o usodi treh sinov: Vojenkovega, Sojenkovega in Ro-jenkovega. Pozneje je odšlo še veliko sinov in hčera iz tistega kraja k parti-zanom. O mnogih se je zvedelo, da so

padli po gorah širom naše dežele, o mnogih se je vedelo, da so živi in da so se borili tu in tam, o sinovih teh treh domačij pa se ni zvedelo ničesar. Tudi mnogo ljudi iz tega kraja je izgi-nilo v nemških taboriščih, ker jih je okupator odgnal v tuje kraje kot svoje nasprotnike, kjer jih je uničil. Vojenkovi, Sojenkovi in Rojenkovi, trije sosede pod goro pa so se drža-li do kraja. Očetov in mater okupator ni odgnal, ker so bili sinovi in še dru-gi nasilno mobilizirani. Tisti koman-dant žandarmerije, ki je požrl ovna in puč črničevca, je bil zato prestavljen neznano kam.

Tudi tisti dan je bil lep in sončen, ko je prišla Kristina. Hodila je poča-si iz trga in je gredoč veliko počiva-la. Najdalj je sedela na zarah pod hi-šo, tam, kjer se pride iz gozda. Potem se je dvignila in se počasi bližala hiši na hribu. Ko je stopala vanjo, je bi-lo, ko da bi stopala skozi slavolok. Stara hiša je imela vhod okrašen z ve-likim vencem hojeve stelje in bršlja-na. Le par rdečih rož je samevalo nad vhodom, ki so bile kakor rdeče rane krvi.

Mati Vojenca je stala pred ognjišč-em. Mlada partizanka je stopila k nji in ji rekla:

»Mati, jaz sem prišla.«

Junaško ljudstvo

OB OBLETNICI NAPADA FAŠISTIČNE NEMČIJE NA JUGOSLAVIJO

6. aprila 1941 je nacistična Nemčija kljub vsem obljubam napadla Jugoslavijo. Nemška vojska je bila takrat na višku svoje moči. Nikjer v svojem pohodu proti zapadu, proti jugu in proti vzhodu ni dotlejš naletela na omembe vreden odpor. Evropski narodi so se sicer v polni meri zavedli strahotne nevarnosti, ki jim preti od strani zločinskih naklepov nemškega fašizma, vendar so petokolonske vlade, oblastveni aparat in vojaška komanda v vseh državah na tistem ali pa tudi javno s sporazumi, kot je bil München s chamberlainovsko politiko omogočale nemškemu fašizmu, da so zlahka uresničevali svoje imperialistične načrte. Hitlerjeva vojska je načrtno korakala od zmage do zmage.

Jugoslavija je imela na izbiro, da se prostovoljno podredi nemški vojski, da sama pomaga pri zasužnjevanju in uničevanju svojih lastnih narodov ali pa da se z oboroženo silo upre hitlerjevskemu vojaškemu stroju. Ljudstvo jugoslovanskih narodov se je odločilo za težko borbo proti nemškemu in italijanskemu fašizmu. Jugoslovansko ljudstvo se je odločilo za borbo zato, ker je vedelo, da pomeni prostovoljna podreitev Hitlerju in fašizmu smrt narodov Jugoslavije zato, ker je ljubilo svobodo, ker je sovražilo fašizem. Vladajoči krogi stare Jugoslavije so bili pripravljeni skleniti s fašizmom sporazum in pomagati nemškemu in italijanskemu fašizmu pri tlačanju in uničevanju jugoslovanskih narodov. To so popolnoma jasno pokazali s pristopom k trojnemu paktu; ko so morali pozneje na pritisk volje ljudstva vsaj na zunaj spremeniti fašistično linijo zunanje politike, so se namesto, da bi iskali podpore pri edini iskreni zaščitnici malih narodov — Sovjetski zvezi, vdinjali imperialističnim špekulacijam zapadnih sil. Tako zvali Simovićev puč je zadnji poskus stare, gnile, protiljudske Jugoslavije, da se ohrani pri življenju, je poskus preprečiti jugoslovanskim narodom, da bi vzeli obrambo svojih življenj, svoje dežele in svoje svobode v svoje lastne roke. Nagel polom jugoslovanske vojske ni bil zlom borbene volje jugoslovanskih narodov, ni bila kapitulacija Jugoslavije, ampak je bilo dokončno razkrinkanje izdajalske vloge klike, ki je vladala v stari Jugoslaviji. Jugoslovanski narodi se takrat niso mogli z vso odločnostjo upreti nemškemu napadu, ker je bil ves, oziroma skoro ves vrhovni državni aparat v službi sovražnika, ker so bili na najodgovornejših položajih v vojski petokolonci Nedičevega in Rupnikovega kova, ki so poskrbeli, da

jugoslovanski narodi niso bili za vojno pripravljeni in so s sabotažo preprečili resen odpor. Nagel polom jugoslovanske vojske pomeni obenem najodločnejšo obsodbo političnega reda stare Jugoslavije.

Narodi Jugoslavije so se hoteli boriti, vendar ne za staro Jugoslavijo, kjer so bili nacionalno in socialno zatirani, boriti so se hoteli zase, za svojo svobodo, pod svojim vodstvom. Junaška narodnoosvobodilna borba je dokaz sijajne borbene moči jugoslovanskih narodov, je svetel primer borbe ljudstva, ki se je organiziralo samo v oborožene edinice, si ustvarjalo samo novo, ljudsko oblast, se oboroževalo samo z orožjem, ki ga je iztrgalo iz rok sovražnika. Narodnoosvobodilna borba narodov Jugoslavije je bila zato uspešna, ker so v njej sodelovale najširše ljudske množice, ker jo je vodila in organizirala Komuni-

stična partija pod vodstvom maršala Tita.

Oblastniki stare Jugoslavije, izžemalci in zatiralci jugoslovanskega delavca in kmeta, pa so bili zvesti svojem protiljudskemu bistvu in so se povezali z vsemi, ki so tlačili, pobijali, zasužnjevali in bili pripravljeni zasužnjevat naše narode. 6. april predstavlja začetek njihove odkrite izdajalske poti, ki jo je večina že končala pred narodnim sodiščem, nekaterim pa je uspelo ubežati pred ljudsko sodbo in najti zavetje pri reakcionarnih in imperialističnih zaščitnikih po svetu.

6. april bi naj bil po takratnih nemških poročilih ena izmed najlažjih nemških zmag, 6. april pa je v resnici začetek borbe jugoslovanskih narodov na strani zaveznikov, ki je postala resnična borba svobodoljubnih narodov proti fašizmu z vstopom Sovjetske zveze v vojno. 6. april in borba jugoslovanskih narodov sta bila težak udarec nemški zmehanizirani načrtnosti in je ogromno pripomogla k skupni zavezniški zmagi nad fašizmom.

Titov bazen

VELIKO INDUSTRIJSKO SREDIŠČE BOSNE IN HERCEGOVINE

Mimo Vranduka, kjer je že vse živo — mladina bo pod v skale usidrano vasjo zgradila tunel — pelje vlak v Banoviče — v Titov bazen.

Nedelja — že sinoči ob šestih se je začelo tekmovalje, ki so ga rudniki Titovega bazena napovedali vsem rudnikom Jugoslavije — v čast herojski Rdeči armadi, ki praznuje ta dan 29. obletnico ustanovitve. V Živinicah je separacija, tu se zbira premog iz vseh rudnikov, ki so kar posejani po okoličih. Komaj mladinci izpraznijo vlak, že pripelje izza okoliških gričev naslednji. S praznim vlakom se peljemo proti rudniku Banoviči, ki so ga začeli šele izkoriščati tik pred vojno. Naša mala lokomotiva št. 7 ima pritrjeno malo, trikotno rdečo zastavico. V preteklem mesecu je prevozila največ in ima najmanj reparature. Peljemo se mimo prostora, kjer gradijo novo, moderno separacijo, tu se konča mladinska proga. Na baraki, ki stoji poleg, je še napis „Mariborska brigada“.

Na vagonu je nekaj delavcev in omladincev, ki hitijo na delo. Neki omladinec navdušeno pripoveduje o novem mestu, o velikem industrijskem centru, kjer bo tudi gimnazija in bo lahko študiral. Doma mu električni dinamo od kolesa daje elektriko, ki razsvetljuje sobo, ki je obenem tudi kuhinja.

„Čez pet let bo tu nova Amerika“, pravi. Poleg stoji rudar, ki veselo dodaja: „Samo štrajkali ne bom!“ Od Živinice pa do Banovičev povsod grade, vozijo, nakladajo in razkladajo. Vsak dan je tako, odkar je stekla mladinska proga.

V Banovičih kopljejo premog pri belem dnevu. Inženir nas pelje na grič in razkazuje: „Toda se vleče plast premoga, tam izgine in se malo kasneje zopet prikaže. Pri tem se zavrti okrog in okrog. Smešno, zakaj ne reče: „Tu imamo črne gore“ in pokaže na vse, kar z griča vidimo. Z bagerji odgrebejo 40 cm zemlje in že so pri 21 m debeli plasti premoga.“

Velik bager »Podjednik« grize zemljo in jo odmetava. V januarju je bil najboljši, za 15 % je presegel normo. Prav na vrhu ima pritrjeno trikotno rdečo zastavico, na kateri piše »Najboljši bager«. Odkril je debelo plast premoga in sedaj ga s kompresorji razbijajo in hitro nalagajo na vagon. Tudi najboljša skupina ima zastavo, zapičena je njihovim delovnem prostoru. Okoli nje koplje skupina kot za stavo, nočejo da bi jo zgrabili. Tekmovalje je v Banovičih dobro organizirano. Za vsako tono, ki jo pošljejo na separacijo, vedo sproti. Vsak trenutek priteče kdo k inženirju: »Kako gre!« — »Sto tri tone!«

Vsi so pri delu, nihče ne manjka in vsak ima svojo nalogo za dan tekmovalja, ki jo hoče izvršiti pa naj ga stane kar hoče. Banoviški rudarji dobro vedo, kaj jim gradi nova domovina in zato se zvesto drže gesla napisanega nad vhodom rudnika: »Zaklinjamo se, da bodo rudniki premoga Tito opravičili ime, ki ga nosijo.«

Pri stari vasi Litvi, nedaleč od Banovičev v lepi dolini, sredi gozdov gradijo novo mesto. 22 hiš je že zgrajenih. Na pomlad se bodo vselile iz podrtih koč v ugodna stanovanja prve rudarske družine. V eni taki hiši bodo štiri ločena stanovanja in bo imela vsaka družina pritličje in prvo nadstropje. Čez par let bo tu sredi gozdov zraslo lepo in moderno mestce. V sredini bo dom kulture, okoli ličen park. Bolnica, šola, gimnazija, kino, zadrugi dom in hotel bodo dograjeni poleg novih stanovanjskih hiš. Na mestu, kjer leži danes še stara Litva, pa bo kmalu stala direkcija rudnikov. Sezidanih bo okoli 150 poslopij, v katerih bo dihala novo življenje. Tukaj bodo živeli banoviški rudarji, ki prihajajo sedaj na delo tudi iz po 6 km oddaljenih vasi. Tlakovana cesta bo vodila do jezera, kjer bo fizikulturni stadion. Titov bazen bo še velik industrijski center.

med vojno ni borila na Hitlerjevi strani in da zaradi tega ne zasluži nobene podpore.

Tajnik ameriške Delavske stranke države New York Schutizer je protestiral proti temu, da bi ameriški denar uporabili za to, da bi oborožili in izvezli sedanjo grško in turško vojsko. Delavska stranka zahteva, da se podprejo zavezniške države. Schutizer je tudi izjavil, da je njegova stranka za to, da UNRRA nadaljuje s svojo pomočjo in da se 350 milijonov dolarjev posojila nameni deželam, ki so bile v vojni porušene. Kar se tiče izjave o demokraciji, ki jo je dal Marshall v Moskvi, je Schutizer dejal, da turška vlada že nekaj let ne dopušča ustanavljanja sindikalnih organizacij, Grška pa vsako svobodno sindikalno gibanje zatira.

250 delegatk Kongresa ameriških žena, ki je vključen v mednarodno demokratsko žensko zvezo, je obiskalo zunanje ministrstvo in različne senatorje, da bi jih odvrgle od Trumanove politike do Grčije, Turčije in drugih držav. Nekateri člani kongresa in senatorji delegatk sploh niso hoteli sprejeti.

Tajnik senatorja Barkleya je predstavnicam žena povedal, da je od sto pisem, ki jih je dobil senator od svojih volivcev, samo eno odobraval Trumanov predlog.

Senator demokratske stranke Pepper je delegacijo vzpodbujal, da se še naprej bori proti Trumanovemu političnemu programu.

Zastopnik sindikata elektrotehnikov Nickson je delegatkam poročal o represalijah grške vlade nad predstavniki grških sindikatov, ki so se udeležili sestanka Mednarodne sindikalne zveze v Londonu.

Žene so nato po eni glavnih ulic Washingtona manifestirale z napisom: »Za složnost v Organizaciji združenih narodov!«, »Grkom samo živila, ne pa orožja!« (TASS)

TA TEDEN

SE SPOMINJAMO

- 3. 4. 1945 je Rdeča armada stopila v Prekmurju na slovenska tla.
- 6. 4. 1941 sta Nemčija in Italija napadli Jugoslavijo.
- 6. 4. 1520 je umrl slavniti italijanski slikar Raffael. Rojen je bil leta 1483.
- 6. 4. 1812 je bil rojen slavniti ruski revolucionar demokrat, filozof in publicist A. I. Herzen. Umrl je 21. januarja 1870.
- 8. 4. 1909 je bil rojen Džeržinski I. Ivanovič, sovjetski skladatelj.
- 9. 4. 1945 so zasedle enote Rdeče armade glavno mesto Vzhodne Prusije Königsberg.
- 10. 4. 1943 sta bili ustanovljeni V. brigada Simona Gregorčiča in VI. brigada Ivana Gradnika.
- 10. 4. 1944 so pognale enote Rdeče armade nemškega okupatorja iz Odeše.
- 10. 4. 1912 je bil rojen Boris Kidrič, eden najvidnejših organizatorjev narodno osvobodilne borbe in prvi predsednik slov. narodne vlade.

Ali že veste

da zemlja po astronomskih računih pridobiva leto za letom okoli 70.000 kg, in sicer zaradi zvezdnih utrinkov, ki padajo na zemljo v obliki železa in drugih sestavin;

da imamo med muhami tudi muhe enodnevne, ki sicer prežive kot ličinke in v drugih stopnjah razvoja okrog tri leta na dnu rek, v svoji končni obliki kot muha pa le nekaj ur;

da v pokrajinah tako imenovanega večnega ledu vendarle živi okrog 32 vrst metuljev;

da se pridobiva na zemlji do 90 odstotkov vsega premoga severno od ekvatorja; da nekatere vrste rib, ko prepotujejo v času drstenja ogromne razdalje, sploh ničesar ne žro;

da ima izredno dolgi vrat žirafa prav toliko vreten kakor na primer kratkovidna miška;

da tehta 12 milijonov rdečih krvnih teles, ki jih neobhodno potrebuje človekova kri, le okoli 1 samega grama.

Trumanov predlog ogroža obstoj organizacije Združenih narodov

Pred zunanjepolitičnim odborom ameriškega senata je 9 ameriških organizacij nastopilo proti Trumanovemu predlogu, da se grški in turški vladi odobri podpora. Ta združenja so Društvo za ameriško-sovjetsko prijateljstvo, Ameriška delavska stranka, Ameriški odbor vojnih veteranov, Mednarodna ženska liga za mir in svobodo in druga.

Protestantski pastor Medlish, ki je zastopal Društvo za amer. - sovjetsko prijateljstvo, je dejal, da bi akcija ZDA v Grčiji pomenila razdor, če ne popolno uničenje Organizacije Združenih narodov. Medlish je pozval se-

nat »naj se opre na zvezo, ki je bila med vojno, in naj bo ta zveza temelj trdnega mira.« Namesto da bi vlada ZDA Grčiji dala živila in posojilo, da bi si socialno opomogla, ji svetuje, naj se z vsemi močmi oborožuje. Tako bo lahko ameriška predstraža na Balkanu in čuvraj poti do petrolejskih vrelcev na Srednjem vzhodu. Na ta način so se ZDA odpovedale, da bi kot demokratska sila sodelovale v vodstvu sveta. Namesto tega se naslanjajo na svojo gospodarsko in vojaško pomoč.

Tajnik Društva za ameriško-sovjetsko prijateljstvo Fivechild je izjavil, kako malo je manjkalo, da se Turčija

Mati se je ozrla in ko jo je zagledala, jo je poljubila na oči in rekla:

»Kristina, ti si prišla.«

Dekle v uniformi se je vsedlo na klop pri ognjišču in molčalo. Nastal je kratek, mučen molk, ki ga je presekal mati z votlim glasom:

»Kje je Miha?« ...

Dekle se je streslo, nato pa reklo: »Njega ni, ostal je v Rožu, tam pri Dravi.«

Ta odgovor je mater tako zabol, da jo je stisnilo v grlu. Toda solze ni bilo nobene v njenem očesu. Šele čez nekaj časa je spet pobarala:

»Kje je Rojenkov?«

»Ta je ostal na Svinji ...«

»In kje je Sojenkov?«

»Ta je ostal na Kranjskem ...«

»In ti si prišla sama ...«

»Mati, jaz nisem sama ...«

Tedaj jo je Vojenca pogledala z globokim pogledom. Ko so njene žalostne oči že vso objele, je na njenem obrazu zablistal truden, srečen nasmehljaj, nato je stopila k dekletu, ga objela s svojimi raskavimi, trpečimi rokami in ga poljubila še enkrat ter rekla:

»Kristina, domov si prišla. Moj sin ni nič hudega napravil.«

(Konec)